

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 13 (138) липень 2017

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

<i>Вступ України до НАТО чітко визначений як один із ключових чинників державної політики – Президент підписав Закон.....</i>	2
<i>Президент підписав Закони щодо особливостей доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг та транспортного обслуговування таких осіб.....</i>	2

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

<i>І. Беззуб Реформа процесуального законодавства в Україні: оцінки експертів.....</i>	3
<i>С. Полтавець Політичні в'язні: досвід міжнародного визнання та вітчизняні реалії.....</i>	12
<i>Т. Полтавець Ринок електромобілів в Україні: становлення та перспективи.....</i>	18

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

<i>Моніторинг законодавства.....</i>	27
<i>Огляд валютного ринку.....</i>	31

<i>ЩОДЕННИК БЛОГЕРА .....</i>	41
-------------------------------	----

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Вступ України до НАТО чітко визначений як один із ключових чинників державної політики – Президент підписав Закон

Президент П. Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України». Закон був прийнятий Верховною Радою України 8 червня 2017 р.

Законом вносяться зміни до законів України «Про основи національної безпеки України» та «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» в частині євроатлантичної інтеграції.

Одним із пріоритетів національних інтересів України документом визначено інтеграцію у євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору.

З цією метою Україна активізує зусилля з усього комплексу реформ, у тому числі в безпековому та оборонному секторах задля досягнення відповідності критеріям членства в Альянсі *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua/news/vstup-ukrayini-do-nato-chitko-viznachenij-yak-odin-z-klyucho-42210>). – 2017. – 6.07).*

Президент підписав Закони щодо особливостей доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг та транспортного обслуговування таких осіб

Президент П. Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» та Закон «Про внесення змін до статті 31 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» щодо транспортного обслуговування осіб з інвалідністю».

...За його словами, інклюзія нерозривно пов'язана з нашим європейським вибором, тому надзвичайно важливо, що Закон про внесення змін до Закону «Про освіту» щодо інклюзивної освіти був дуже швидко розроблений та прийнятий Верховною Радою.

«Проблема не в тому, що раніше школам забороняли брати дітей з особливими потребами. Ні. Проблема в тому, що зараз після підписання цього Закону, дитині і батькам не можна відмовити. І ми маємо перетворити школу у справжню європейську освітню інституцію», – підкреслив Петро Порошенко.

Президент упевнений, що зараз в Україні створено всі необхідні умови для розвитку інклюзивного освітнього середовища. «Однак успіхів у напрямку запровадження в Україні інклюзивної освіти можливо досягти винятково за рахунок забезпечення системного підходу. У цьому контексті слід відзначити роботу Уряду і Міністерства, яке, ініціюючи відповідні законодавчі зміни,

демонструє дуже активну позицію в питаннях запровадження інклюзивної освіти. Спільними відповідальними діями ми всі, державна влада маємо забезпечити подолання бар'єрів у доступі дітей до освіти», – зазначив він (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakoni-shodo-osoblivostej-dostupu-osib-z-42194>). – 2017. – 5.07).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Реформа процесуального законодавства в Україні: оцінки експертів

Нова система правосуддя, закладена змінами до Конституції України, включає в себе трикутник інституцій: судова система, адвокатура, прокуратура, які мають діяти, як єдине ціле та сповідувати єдину філософію.

Функціонування ефективної і якісної судової системи з метою гарантування громадянам на національному рівні високих стандартів справедливого судочинства – це обов'язок кожної держави.

У Раді Європи реформування судової системи в Україні визначено пріоритетним завданням. Зокрема, проект «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» має на меті подальше наближення української системи правосуддя до стандартів та рекомендацій Ради Європи.

На недосконалість судового захисту в Україні неодноразово зазначав у своїх рішеннях щодо України Європейський суд з прав людини, вказуючи на такі проблеми української судової системи, як недостатня правова визначеність, недотримання розумних строків розгляду справ, обмеження права доступу до суду, недостатнє дотримання принципів незалежності і безсторонності суду тощо.

Для ефективної реалізації права на справедливий суд в Україні необхідні як інституційні зміни, так і зміни процесуального законодавства.

Протягом 2015–2016 рр. Верховною Радою України були прийняті законодавчі інституційні зміни, спрямовані на забезпечення здійснення правосуддя професійними та незалежними суддями, зокрема оновлення суддівського корпусу, формування нового Верховного Суду (Закони «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про судоустрій та статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя»).

Разом з тим для подальшого реформування судової системи необхідно вдосконалити процесуальне законодавство з метою викорінення раніше сформованих негативних практик неналежного розгляду судових справ, зокрема, формальне ставлення суддів до дотримання конституційних та встановлених законом принципів судочинства, у тому числі змагальності сторін;

недостатній рівень єдності та послідовності правозастосовної практики; недосконалість правил та неузгодженість у розмежуванні юрисдикції судів; надмірна тривалість розгляду справ та відсутність правової визначеності через практично необмежені можливості перегляду рішення суду по суті спору; абсолютизація принципу поширення юрисдикції судів на всі правовідносини; нерозвиненість інструментів підтримки системи альтернативних способів вирішення спорів тощо.

Для розв'язання цих проблем та з метою нормативного врегулювання процесуальних механізмів, які мають забезпечити ефективний, справедливий, неупереджений та своєчасний захист прав і свобод особи в суді, Робочою групою з реформування процесуального законодавства, створеною Радою з питань судової реформи при Президентові України, були розроблені проекти змін до трьох процесуальних кодексів – Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України.

23 березня 2017 р. Президент України П. Порошенко зареєстрував у Верховній Раді, як невідкладний, законопроект «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (№ 6232).

Як зазначають автори документа, його завданнями є забезпечення реального дотримання принципів судочинства на всіх стадіях судового процесу; забезпечення своєчасності розгляду спорів судами та практичної реалізації принципу правової визначеності; визначення чітких критеріїв та механізмів розмежування юрисдикції адміністративних, господарських і загальних судів; гармонізація правил цивільного, господарського та адміністративного судочинства із збереженням специфіки кожного; поетапне запровадження інструментів «електронного правосуддя», що дасть змогу звертатися до суду, сплачувати судовий збір, брати участь у розгляді справи та отримувати необхідну інформацію і документи електронними засобами; удосконалення системи забезпечення неупередженого розподілу справ між суддями, зокрема, визначення судді та (або) складу колегії суддів на всіх стадіях судового провадження; запровадження ефективних процесуальних механізмів для попередження розгляду справ за відсутності спору між сторонами, врегулювання спору між сторонами за участю судді; диференціація правил розгляду справ залежно від їх складності, можливості мирного врегулювання спору, складу учасників, ціни позову тощо; удосконалення системи апеляційного перегляду справ та перегляду справ за нововиявленими обставинами; забезпечення належного функціонування нового Верховного Суду як єдиного для всіх судових юрисдикцій суду касаційної інстанції; впровадження механізмів вирішення юрисдикційних спорів та формування єдиної правозастосовної практики; запровадження механізмів протидії зловживанням процесуальними правами; посилення ролі судового збору як основного джерела фінансування судової системи; диференціація розміру ставок судового збору у майнових та інших спорах при забезпеченні належного рівня доступу до правосуддя; забезпечення належної взаємодії та сприяння

альтернативному вирішенню спорів у третейських судах та міжнародному комерційному арбітражі.

Важливим є також врегулювання питання гармонізації норм процесуального права в цивільному, господарському та адміністративному процесах відповідно до стандартів країн-членів Європейського Союзу.

Крім повного оновлення Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства, законопроект також передбачає внесення окремих змін до Кодексу законів про працю, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального, Сімейного, Цивільного та Кримінально-виконавчого кодексів України.

Крім того, зміни вносяться до майже 20 законів: «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про нотаріат», «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про судову експертизу», «Про банки і банківську діяльність», «Про доступ до судових рішень», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про безоплатну правову допомогу», «Про судовий збір», «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про державну службу», «Про судоустрій і статус суддів», «Про виконавче провадження», «Про Вищу раду правосуддя», «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції».

Попри те, що проект готувався більше як півтора року і до його обговорення було залучено всі зацікавлені сторони, вже після його реєстрації в парламенті стало очевидним, що чимало його норм є дискусійними і потребують доопрацювання.

Як наголосив заступник глави Адміністрації Президента О. Філатов, цей проект закону про внесення змін до процесуальних кодексів України пройшов декілька раундів обговорень.

Юридична спільнота неодноразово на різноманітних заходах обговорювала новели, які містяться в цьому проекті, їх сильні та слабкі сторони. Уперше в історії вітчизняної правової системи прийняття змін до процесуального законодавства має таку важливу стратегічну мету, що пов'язана не лише зі змістом судової влади – судочинством, але і з її формою – судовим устроєм, зокрема початком роботи новоутвореного відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Верховного Суду.

Увага широкого кола суспільства до цього питання надає можливість визначити найбільш спірні та колізійні моменти змін задля того, щоб до прийняття відповідного закону їх усунути та в подальшому успішно

застосовувати новації на практиці.

Публічне обговорення президентського законопроекту «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» відбувалося на конференціях, круглих столах, які були організовані спільно Радою з питань судової реформи, проектом Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні», Асоціацією правників України, Академією адвокатури України та Національною асоціацією медіаторів України в співпраці з кафедрою міжнародного права та спеціальних правових наук Факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська Академія», Українською академією медіації (м. Одеса), Центром Права і Посередництва (м. Харків), ГО «Асоціація суддів господарських судів», Радою адвокатів Одеської області, ГО «Всеукраїнський центр економічного права» за підтримки Європейської Бізнес Асоціації та Спілки Українських Підприємців.

Зауваження до запропонованих змін та рекомендації щодо доопрацювання законопроекту висловлювали представники АП, провідні судді, судді місцевих та апеляційних судів, науковці, практикуючі юристи, народні депутати, представники громадських організацій та засобів масової інформації, міжнародні та національні експерти.

Зокрема, це – конференції «Реформа процесуального законодавства: ефективне судочинство чи нові виклики?» (7 квітня 2017 р., м. Київ), «Основні новели проекту Господарського процесуального кодексу України та перспективи їх застосування у судовій практиці» (19 травня 2017 р., м. Одеса), «Нове процесуальне законодавство – шлях до ефективності судової влади» (29 травня 2017 р., м. Львів), круглі столи «Незалежність та ефективність судової гілки влади в Україні у світлі змін до процесуального законодавства» (24 квітня 2017 р., м. Харків), «Примирювальні процедури у проекті змін до процесуального законодавства: місце медіації» (17 травня 2017 р., м. Київ).

Конференція «Реформа процесуального законодавства як крок до ефективного правосуддя» (16 червня 2017 р., м. Одеса) стала заключним заходом із серії обговорень реформи процесуального законодавства.

Такі обговорення надали можливість поглянути глибше на всі проблемні питання реформи та вплинуть на якість та наповнення нових процесуальних кодексів, впевнений президент АПУ у відставці, партнер VB PARTNERS Д. Бугай.

Учасники обговорень законодавчих ініціатив, при всьому закладеному до них позитиву, звернули увагу на деякі окремі аспекти законопроектів, які можуть породити ще більше проблем та суперечностей у законодавстві, ніж ті, що існують на сьогодні.

Зокрема, однією з новацій проекту закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», прийнятого ВР в першому читанні 20 червня 2017 р., є уніфікація судових процедур у судах всіх юрисдикцій, зокрема і щодо видів судових рішень (чинними процесуальними кодексами передбачено різні форми

судових рішень, прийнятих за наслідками розгляду судових справ).

Таким чином, автором законодавчої ініціативи запропоновано привести всі види судових рішень до спільного знаменника.

Така новація, на думку судді Тернопільського окружного адміністративного суду, члена правління Асоціації розвитку суддівського самоврядування України А. Жука, сприятиме більш зрозумілому ставленню суспільства як споживача «послуг» правосуддя до судової правозастосовної діяльності та підвищенню довіри до судової влади в цілому.

Разом з тим при підготовці цього законопроекту не було в повному обсязі дотримано загальноприйнятих правил юридичної техніки та нормотворчості в частині уніфікації процесуального законодавства. Зокрема, це стосується права суду відстрочити виготовлення повного тексту судового рішення, оголосивши лише вступну і резолютивну частини.

Запропонована редакція законопроекту унеможлиблює відкладення виготовлення повного тексту судового рішення судами апеляційними та касаційними судами господарської та цивільної юрисдикцій, що, у свою чергу, не сприятиме уніфікації судових практики та процедур, а також може призвести до необґрунтованого затягування строків розгляду справ у відповідних судових установах.

Впровадження такого засобу доказування в господарському процесі як показання свідка, переконаний старший юрист АК «Правочин» Ю. Сівовна, ускладнить господарський процес. Підхід до впровадження зазначеного засобу доказування в господарському судочинстві має бути максимально обґрунтованим та продуманим. Також, на його думку, запропоноване законодавчими новелами введення відповідальності сторін та учасників процесу за зловживання своїми процесуальними правами, зокрема, пропонується істотно розширити повноваження суду щодо кваліфікації окремих дій учасників процесу як зловживання процесуальними правами, не розв'яже проблему зловживання процесуальними правами, натомість може створити нові проблеми як для судової системи, так і для учасників процесу.

Частина критичних зауважень стосується того, що проект містить забагато оціночних чинників, недоліків і прогалин, отже, внесе хаос у процедуру. Загальним недоліком усіх процесуальних кодексів називається суттєве обмеження права особи на подання касаційної скарги – відсутність чіткого та однозначного переліку справ, які розглядатимуться в касаційній інстанції, несе корупційні ризики та не відповідає принципу правової визначеності. Крім того, не зрозуміло, коли саме особа матиме право звернутися до Європейського суду з прав людини (тобто коли будуть вичерпані всі національні способи захисту).

Загалом, питання про вичерпання внутрішніх засобів правового захисту є найбільш дискусійним. Для кожної країни порядок вичерпання внутрішніх засобів захисту встановлюється залежно від її судової та адміністративної систем та процесуального порядку розгляду справ. Основним критерієм, яким керується ЄСПЛ, визначаючи, які засоби правового захисту необхідно попередньо вичерпати, є їхня ефективність, зазначив Д. Луспеник, секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Стурбованість критиків проекту викликала також норма щодо виклику до суду відповідача, зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи якого невідомі, через оголошення на офіційному веб-сайті.

Такий спосіб одночасно з процесуальними презумпціями є доцільним, деякою мірою розумним і потрібним, оскільки забезпечує процесуальну економію юридичних засобів і зусиль суддів та учасників процесу. Мета – спонукати недобросовісних учасників процесуальних відносин вчинити або відмовитися від учинення певних дій. Наприклад, зробити невігідним для сторони ухилення від явки як спосіб зволікання процесу або приховування доказів тощо.

Фікція повідомлення звільняє позивача від необхідності доводити, а суд – від необхідності встановлювати факт належного повідомлення протилежної сторони.

Крім того, в Україні запроваджується електронне судочинство, тому такий спосіб комунікації виглядає доречним.

Деякі правники вважають не виправданим застосування до учасників справи штрафу за зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству, бо це породжує незаконний вплив суду на учасників процесу, що порушує змагальність процесу. Запровадження судового штрафу має на меті дисциплінувати учасників процесу та осіб, присутніх у засіданні, забезпечити своєчасний захист порушених прав, спрямоване на примушення до виконання юридичних обов'язків, попередження вчинення процесуальних правопорушень у майбутньому, зміцнення законності, формування поваги до суду і, як наслідок, – досягнення цілей правосуддя.

Ще одне застереження стосується збільшення до 30 днів строку апеляційного оскарження (однак 10-денного строку для апеляційного оскарження немає в жодній європейській країні).

Зміни до процесуального законодавства визначають обов'язковість застосування правових висновків Верховного Суду, однак не передбачаються наслідки невиконання такого припису, що може знівелювати головну функцію ВС.

У свою чергу суддя Личаківського районного суду м. Львова С. Гирич звернув увагу на ключові новації цивільного процесу. Серед таких він відзначив розширення способів захисту. Так, за новими правилами захист можливий у спосіб, який не тільки передбачений законом або договором, а й визначений позивачем, якщо той таку необхідність обґрунтує.

Також він звернув увагу на впровадження системи електронного суду, серед іншого – і на електронні докази як самостійний засіб з'ясування істини. Щоправда, дуже прогресивну в теорії ініціативу можуть спіткати труднощі на практиці. Відповідно до проекту, якщо до суду надходять документи в паперовому вигляді, з них протягом доби слід зробити електронні копії.

Тут постає проблема матеріального забезпечення судів технікою, людськими ресурсами для виконання відповідної роботи. Ситуація загострюється у зв'язку з тим, що в суд надходитиме не тільки позовна заява, а й відзив з доказами, заперечення на нього. Тобто кількість документів, які

потрібно буде вчасно оцифрувати, значно зросте.

Суддя Львівського апеляційного господарського суду М. Желік вважає, що норми статей кодексу, у яких передбачаються випадки можливого розгляду справи без повідомлення учасників, не зовсім відповідають Конституції, де, зокрема, зазначено, що кожен має право на судовий захист.

Представниця Господарського суду Одеської області Ю. Бездоля вважає, що певні позитивні наслідки буде мати введення медіації в господарському процесі (медіація – це структуровані переговори, у яких сторони намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди за допомогою третьої незалежної сторони – медіатора). Світовий досвід досудового врегулювання спору шляхом медіації показує, що медіація дає позитивний результат як для самих учасників конфлікту, так і для загальної справи збереження довгострокових господарських зв'язків між суб'єктами підприємницької діяльності.

Заступник голови ВАС М. Смокович упевнений, що огріхи в кодексах – технічні. На його думку, їх можна позбутися шляхом застосування інструментарію тлумачення законодавства.

Так наприклад, суддя Перевальського районного суду Луганської області С. Іванов вважає, що в цивільному і кримінальному процесах доцільно визначити, що сторони збирають фактичні дані (а не докази), які мають певне доказове значення й можуть бути використані сторонами під час розгляду справи. А вже суд установлює належність, допустимість, достовірність цих даних, які стають доказами, якщо вони визнані судом.

Новелою, що також викликає багато дискусій, є запровадження в проектах трьох кодексів можливості залучення експерта з питань права. Так, проектами кодексів передбачено, що як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом.

З цього приводу слід зазначити, що залучення експертів з окремих питань права є усталеною практикою в судах багатьох зарубіжних країн. Багато українських юристів також викликалися в суди іноземних країн для надання таких висновків, наприклад, з питань українського законодавства. На думку фахівців, така норма розширить можливості захисту та буде сприяти більш ефективному судочинству.

Але, слід звернути увагу, що за проектами нових кодексів висновок експерта в галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

У законопроекті передбачається запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), яка має забезпечувати обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Однак у Верховній Раді вважають, що пропозиція щодо створення так званого «електронного суду» потребує більш ґрунтовного вивчення та наразі

виглядає дещо передчасною.

У першу чергу, це пов'язано як з низьким рівнем матеріального забезпечення населення, так і з відсутністю належного телекомунікаційного оснащення в багатьох регіонах України. З огляду на це, більшість громадян буде вимушена звертатися до суду в паперовій формі, а отже, сплачувати повну ставку судового збору за таке звернення. Водночас для громадян, які подаватимуть до суду аналогічні документи в електронній формі, буде застосовуватися коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору. Крім того, така «нерівність» із одночасним суттєвим підвищенням ставок судового збору (як це пропонується законопроектом), фактично унеможливить доступ до правосуддя значної кількості громадян, що є порушенням конституційного права особи на судовий захист.

Не менш важливим вважають і те, що в законопроекті не передбачено відокремлення паперового документообігу від електронного. Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їхнього надходження до суду переводяться в електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. На думку експертів, це може призвести до порушень у сфері документообігу та втрати паперових оригіналів документів, що при здійсненні судочинства є неприпустимим.

При цьому в проекті передбачено, що в разі неможливості розгляду справи судом в електронній формі з технічних причин у встановлені строки справа розглядається за матеріалами, які невідкладно переводяться в паперову форму. Така законодавча невизначеність, переконані фахівці, може призвести до того, що частина документів у справі буде існувати в електронному вигляді, а частина – у паперовому. При цьому однієї цілісної справи фактично не існуватиме, що може взагалі унеможливити судовий розгляд відповідних категорій справ.

Крім того, експерти вважають сумнівним і термін набуття чинності цим законопроектом. Адже впровадження його новел на загальнодержавному рівні буде можливим лише за умови подолання «цифрової нерівності». Також, на їхню думку, питання визначення адміністратора інформаційно-телекомунікаційної системи, вимог щодо безпеки відповідних баз даних та їх надійності мали б вирішуватись не на підзаконному нормативно-правовому рівні (як це передбачено в законопроекті), а на рівні закону.

Тож на думку фахівців головного науково-експертного управління Апарату ВР, головна мета запровадження «електронного суду» повинна полягати в налагодженні процесу оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між учасниками судового процесу, а запропоновані зміни свідчать більше про наявність «відповідного розриву між громадянами та судовими інстанціями».

Фахівці та експерти, хоча в цілому схвально відгукуються про проект, відзначають, що застосовувати його норми на практиці буде непросто. Зокрема, «цивільники» скаржаться на велику кількість новел. «Господарники» говорять про значне збільшення обсягу ГПК, через що далеко не кожен підприємець «зможе самотійно протягом кількох годин ознайомитись з усіма нюансами

цього кодексу».

Дійсно, розроблені зміни до процесуального законодавства є рекордними і за кількістю актів, до яких вносяться зміни, і за їхнім обсягом (законопроект складається майже з 800 арк.). Навряд чи знайдеться хоч десяток народних обранців, які вдумливо ознайомилися з повним текстом проекту. Відтак ці радикальні зміни можуть паралізувати роботу не тільки парламенту, а й усієї судової системи. На цьому акцентує увагу автор альтернативного законопроекту про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів № 6232-1 (від 10 квітня 2017 р.) народний депутат від партії «Батьківщина» А. Шкрум. Вона зазначає, що вперше в тексті одного законопроекту пропонується викласти в новій редакції одразу три процесуальні кодекси, внести зміни додатково до семи кодексів України і до 20 Законів України, незважаючи на те що передбачені зміни стосуються абсолютно різних сфер суспільних відносин. А отже, мають подаватися окремими законопроектами.

Запровадження такої безпрецедентної практики проектування законопроектів більше схоже на знущання над правниками і всіма, хто має відношення до юриспруденції, а не на реформування правової системи, додає народний депутат.

Натомість, член депутатської фракції політичної партії «Народний фронт» Л. Ємець зазначив, що іншого варіанта, як приймати ці законопроекти одним законом, не існує, бо це надзвичайно великі ризики. А до другого читання мають бути сформовані чіткі зміни, які дадуть змогу запустити новий Верховний Суд, ліквідувати вищі спеціалізовані суди і запустити реформу до апеляційних судів.

Зі свого боку, О. Філатов запевнив, що саме комплексний характер питань диктує необхідність одночасної зміни великої кількості законодавчих актів і порушень у цьому немає.

Представник Президента України у Верховній Раді Р. Князевич переконаний, що без цього законопроекту не можна повною мірою запустити судову реформу, а щодо дискусійних питань, то можна знайти компроміс до другого читання. У профільному комітеті також пообіцяли, що до другого читання всі гострі та дискусійні норми проекту доопрацюють і узгодять.

Отже, запропоновані зміни не є ідеальними та містять низку суперечливих і, вочевидь, невдалих положень, які потребують особливої уваги зі сторони як ініціаторів реформи, так і законодавця разом із суспільством, з метою їх доопрацювання та вдосконалення в кінцевій редакції закону. Ідеальний процесуальний кодекс повинен вирізнятися певною системністю, узгодженістю, взаємопов'язаністю та уніфікованістю норм як у самому кодексі, так і щодо інших процесуальних кодексів.

У цілому ж проект закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» є кардинально новим продуктом, який сприятиме судовому захисту порушеного права, і залучить багато механізмів боротьби із зловживанням прав *(Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційний веб-*

портал Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>); офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>); сайт Ради з питань судової реформи (<http://jrc.org.ua>); газета «Закон і Бізнес» (<http://zib.com.ua>); інформаційно-правовий портал «Українське право» (<http://ukrainepravo.com>); сайт «Судебно-юридическая газета» (<http://sud.ua/ru/>); сайт Офісу Ради Європи в Україні (<http://www.coe.int/en/web/portal/home>); офіційний веб-сайт Вищого господарського суду України (<http://www.arbitr.gov.ua>); Судова влада України (<http://court.gov.ua>); Академія адвокатури України (<http://aau.edu.ua>); офіційний веб-сайт Вищого адміністративного суду України (<http://www.vasu.gov.ua>); сайт «Справжня варта» (<http://varta.com.ua>); сайт ВГО «Асоціація правників України» (<http://uba.ua:81>); сайт «Слово і Діло» (<https://www.slovoidilo.ua>); Юридична Газета (<http://yur-gazeta.com>); Рада адвокатів Київської області (<http://radako.com.ua>).

С. Полтавець, канд. політ. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Політичні в'язні: досвід міжнародного визнання та вітчизняні реалії

Проблема позбавлення людини волі за політичними мотивами не нова. Це пов'язано перш за все з тим, що до середини ХХ ст. питання політично вмотивованих ув'язнень не розглядалися як такі, тим більше на міжнародному рівні. В історичній ретроспективі найближчим для нас є тематика політичних в'язнів часів існування СРСР. Це правове відставання радянських республік відобразилося й в тому, що «Загальна декларація прав людини» була прийнята наприкінці 1948 р., у період, коли в Радянському Союзі були сталінські часи. До речі, серед делегацій держав, які «утрималися» при голосуванні за «Декларацію...», були: Радянський Союз, Білоруська РСР, Українська РСР, Польща, Чехословаччина, Югославія, Південна Африка та Саудівська Аравія. Відповідно до ст. 2 «Загальної декларації прав людини» «кожна людина повинна володіти всіма правами та всіма свободами, проголошеними цією Декларацією, без будь-яких обмежень: щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного та соціального походження, майнового, станового або іншого положення» (URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015). Як побачимо нижче, радянське минуле, у тому числі підходи до вирішення питань з «інакомислієм» на територіях, які раніше входили до СРСР, залишилися радянськими. Водночас міжнародне право еволюціонує і в процесі свого розвитку уточнює підходи при визначенні відповідних понять. Так, наприклад, у жовтні 2012 р. Парламентська асамблея Ради Європи визначила п'ять ознак, які дають змогу кваліфікувати ув'язнену особу як таку, що позбавлена свободи з політичних мотивів. Так, зокрема, це затримання в порушення фундаментальних гарантій, встановлених Європейською конвенцією прав людини; тривалість затримання чи умови з

політичних причин більш ніж пропорційні злочину, у якому обвинувачують чи підозрюють особу; затримання з виключно політичних причин; утримання в дискримінаційних умовах порівняно з іншими з політичних мотивів; затримання в результаті процесу, який був нечесним і якщо доведено, що це пов'язане з політичними мотивами влади. ПАРЕ рекомендувала повноважним органам влади країн членів Ради Європи проаналізувати всі випадки засудження осіб, яких визнано політичними ув'язненими, та врахувати при цьому прийняте на засіданні ПАРЕ рішення. Серед делегацій 64 країн, які голосували «проти» цієї резолюції, чи не найактивнішими були представники РФ та Азербайджану.

АЗЕРБАЙДЖАН

Про проблеми «політичних в'язнів» на території Азербайджану часто говорять у зв'язку з тенденціями та ознаками авторитаризму, які чітко простежуються в політичній системі цієї країни. У жовтні 2016 р. був оголошений список людей, яких правозахисники вважають політичними в'язнями. Місцеві правозахисники включили до цього переліку 94 ув'язнених, окрім цього, справи ще 45 людей взято на контроль для остаточного з'ясування, щодо можливих політичних мотивів їх відкриття. Один з координаторів робочої групи, яка складала згаданий список, голова Клубу з прав людини Р. Джафаров стверджував, що особи включені до списку, виходячи з критеріїв, зазначених у резолюції ПАРЕ № 1900 від 03.10.2012 р. (*про неї йшлося вище. – С. П*). Активіст переконаний, що загальна кількість людей, позбавлених волі з політичних мотивів, у Азербайджані значно більша. Неповнота інформації про подібні випадки пов'язана з тим, що загальнонаціональна ситуація з дотриманням прав людини залишається доволі складною, багато людей остерігаються оголошувати про можливу політичну мотивацію справ, крім того, частина населення залишається мало поінформованими щодо своїх прав громадянина. Це є похідним від іншого недостатньої кількості адвокатів, які б мали захищати права людини та підтримувати їхній захист під час судових процесів. Досить показовими є ознаки, за якими захисники прав людини поділили місцевих політичних в'язнів: «журналісти/блогери»; «літератори/поети»; «правозахисники»; «молоді активісти»; «віруючі активісти»; «політики, партійні активісти»; «по життєво ув'язнені»; «інші». З нашої токи зору, такі критерії відбору свідчать про те, на скільки важливими майданчиками в захисті громадянських та політичних прав залишаються друковані та інтернет ЗМІ. Виокремлення представників літературних кіл суспільства та віруючих в окремі групи доводять, що місцева влада багато в чому залишається «пострадянською» у «виборі» своїх політичних опонентів. Так, наприклад, серед молодих протестантів азербайджанською владою було заарештовано двох активістів: Б. Мамедова та Г. Ібрагімова, які зробили графіті на пам'ятнику Г. Алієву та були звинувачені в незаконному обігу наркотиків й засуджені на 10 років ув'язнення. США та ЄС висловили занепокоєння щодо цього факту та заявили, що ці кримінальні провадження мають ознаки політично вмотивованих. Amnesty International визнала їх «в'язнями сумління». Голова Центру національної стратегічної думки І. Гамбар прокоментував відмову в задоволенні апеляції до вищої судової інстанції республіки на вирок Г. Ібрагімову так, «це черговий фарс, який ми спостерігаємо на політичних процесах, тим більше, що суддя не

дозволив обвинуваченому висловитись».

Азербайджанські правозахисники серед політв'язнів виокремили також групу «політичних заручників» – це близькі та родичі політиків, опозиційних до діючої в країні влади. Так, зокрема, у звіті згадуються: М. Аділов – брат опозиційного журналіста Н. Аділова та родичів політичного емігранта екс-ректора «Міжнародного університету» Е. Абулаєва.

Водночас можемо припустити, що засудження 19 членів руху «Мусульманська єдність» за статтями «тероризм та організація масових безладів» пов'язане також із загальною активізацією праворадикальних груп, що так чи інакше ідеологічно близькі з організаціями на кшталт «ІД». Цікаво, що до групи політв'язнів місцеві активісти зарахували також вірян протестувальників, які у 2012 р. виступали проти проведення конкурсу «Євробачення» в Баку.

За свідченнями активістів, нові хвилі арештів розпочалися після призначення в лютому 2017 р. дружини президента Азербайджану М. Алієвої першим віце-президентом країни. Так, зокрема, очільник громадського альянсу «Азербайджан без політв'язнів» О. Гюльалиєв заявив про арешт головного редактора сайту Maide.az, богослова С. Бабаєва. Його звинуватили в порушенні правил проведення релігійних обрядів, а головна причина таких звинувачень у тому, що С. Бабаєв отримав релігійну освіту за кордоном. Така дискримінаційна законодавча ініціатива була введена у законодавство Азербайджану кілька років тому – нагадав О. Гюльалиєв. Місцевий адвокат Ф. Намазлі вважає, що активістів арештовують за сфабрикованими звинуваченнями. Свідчить про це, за словами правозахисника, схожість звинувачень – «голосна лайка по телефону, непокора поліції». Юрист переконаний, що обвинувачені під тиском писали явку з повинною, бо вирок суду за цим звинуваченням міг бути й м'якшим, наприклад, грошовий штраф, натомість всім засудженим було призначено 30 діб арешту. Інший арештований М. Галандаров активно поширював у соцмережах заклики на зразок: «Не будь рабом нещасним!», «Станемо всі Гіясом!» (*згадуваний вище Г. Ібрагімов – активіст, арештований за графіті на пам'ятнику Г. Алієву. – С. П.*) й також звинувачений за статтю «незаконний обіг наркотиків». Реагуючи на такі дії влади, Національна рада демократичних сил Азербайджану оголосила про ескалацію репресій. Члени ради переконані, що головною метою таких дій влади є нагнітання страху в суспільстві, для того щоб запобігти можливому спротиву встановлення в країні монархії. Вони також вимагають звільнення політв'язнів, покарання винних у застосуванні тортур до арештованих, створення умов для вільного вияву думок. Водночас голова Центру моніторингу політв'язнів Е. Гасанов переконаний що останні арешти свідчать про небажання влади пом'якшити політику щодо своїх опонентів та критиків. Навіть ті декілька людей, кого можливо буде звільнено, у порівнянні з кількістю заарештованих в останні дні, це сигнал про те, що влада Азербайджану не реагує на міжнародний тиск. Ще одним прикладом протизаконного поведіння з політичними опонентами в Азербайджані є випадок з журналістом А. Мухтарли. Азербайджанський журналіст зник у Тбілісі 29 травня 2017 р., а 31 травня був арештований у Баку за незаконний перетин кордону та контрабанду. Зі слів адвоката, журналіст був викрадений та проти його волі вивезений на територію Азербайджану. Міжнародна

правозахисна організація Amnesty International звинуватила владу Грузії у причетності до викрадення. Станом на червень 2017 р., за даними азербайджанського Центру захисту політв'язнів, у країні перебуває 165 осіб, засуджених за політичними мотивами.

ТУРЕЧЧИНА

Проблеми зі свободою слова в Туреччині, а відтак переслідування за намагання публічно висловити незгоду з політикою офіційної влади, існують досить тривалий час. Так, наприклад, ще 2000 р. в'язні, засуджені за політичними звинуваченнями, оголошували голодування, протестуючи проти погіршення умов утримання. У системі тюрем пропонувалося перевести ув'язнених з великих у камери меншої площі та камери-одиночки. Головна причина такого реформування – спроба турецької влади зменшити силу впливу різноманітних організацій з лівим ухилом у місцях ув'язнення. У результаті «голодних» протестів понад 20 політв'язнів стали їх жертвами. Правозахисники у 2010 р., аналізуючи причини появи політичних в'язнів у Туреччині, для прикладу наводили випадок, коли викладача столичного вишу А. Яйла було засуджено до 15 місяців ув'язнення за критику існуючого політичного режиму.

Окремо в цьому контексті треба розглядати взаємовідносини турецької влади та курдів. Наприкінці 2012 р. про голодування оголосили декілька сотень курдських політв'язнів. Попри те, що їх вимоги відрізнялися: від потреби в перегляді справи, до права використовувати національну мову в цілому, вони черговий раз намагалися загострити увагу міжнародного співтовариства на вирішенні «курдського питання». З відомостей, розміщених на зарубіжних інтернет-ресурсах, стало відомо, що у в'язниці Diyarbakir кілька жінок оголосили голодування, вимагаючи права використовувати курдську мову в громадському спілкуванні та в процесі судових засідань, вони також вказували на необхідність досягнення домовленості про те, щоб лідер курдів А. Оджалан мав право вести переговори з турецьким урядом. Дані, які оприлюднювалися в різноманітних ЗМІ, різнилися, проте в більшості випадків мова йшла про декілька сотень голодуючих.

Про тиск влади на журналістів та про ситуацію зі свободою слова в Туреччині доволі розлого у своєму інтерв'ю (березень 2016 р.) російській «Новой газете» розповідала медіа-аналітик Комітету захисту журналістів (СРІ) Н. Огнянова. Вона, зокрема, відзначила, що особливої гостроти це питання набрало у 2012 р. коли Ердогана втретє обрали прем'єр-міністром країни. Саме тоді він розпочав переслідування опозиційних політиків, журналістів, критиків влади в цілому. Експерт згадувала, що 2012 р. Комітет захисту журналістів (СРІ) опублікував звіт про стан справ у сфері свободи слова в Туреччині. Станом на 2012 р. у в'язницях перебував 61 журналіст, а згідно з даними за 2015 р. у місцях позбавлення волі перебуває 14 журналістів. Аналізуючи турецьке законодавство, Н. Огнянова звернула увагу на кілька законів, які дають можливість владі контролювати ЗМІ. Так, наприклад, ідеться про норму, відповідно до якої влада може без рішення суду змусити інтернет-провайдера заблокувати доступ до веб-сайту, якщо інформація, опублікована на ньому, за оцінками влади, загрожує національній безпеці та суспільному порядку. Інший закон попри свою «антитерористичну» спрямованість є досить

неоднозначним, бо формулювання, які присутні в ньому, є занадто розлогими та можуть трактуватися неоднозначно. Так, зокрема, фахівець вказує, що під дію закону підпадає навіть факт публічного обговорення проблеми курдів у Туреччині, саме за це у в'язницях перебувають понад 20 журналістів. До цього переліку медіа-експерт відносить і норму в Кримінальному кодексі Туреччини: «образу президента». За цією нормою станом на березень 2016 р розпочато близько 2 тис. кримінальних проваджень, а серед звинувачуваних: студенти, вчені, художники та ін. Щодо цієї статті, то про необхідність її відміни говорили в ЄС, ОБСЄ та міжнародні правозахисники.

УКРАЇНА

Анексія Росією українського півострова Крим та вторгнення на Донбас, крім глобальних геополітичних та економічних проблем, спричинила також появу багатьох фактів переслідування людей на окупованих територіях за звинуваченнями, які напряду чи опосередковано порушують норми, про які йдеться в ст. 2 «Загальної декларації прав людини». Наприкінці травня 2017 р. Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб провело презентацію проекту закону *«Про визнання політичними в'язнями осіб, позбавлених особистої свободи з політичних мотивів за рішенням органів влади Російської Федерації, та надання їм державної соціальної допомоги»*. Зокрема вказувалося, що «...на півострові з'явилися такі неприйнятні в демократичному суспільстві явища, як обшуки, викрадення, переслідування за національною та політичною ознакою...». За даними міністерства внаслідок кримінального переслідування інакомислячих, у місцях обмеження волі незаконно утримуються понад 40 громадян України, які проживали на тимчасово окупованій території та до яких застосовуються акти катувань та інші форми жорстокого поводження. Крім того, «41 особа позбавлена особистої свободи з політичних мотивів за рішенням органів влади Російської Федерації». Метою законопроекту є: «визнання громадян України, позбавлених свободи з політичних мотивів, політичними в'язнями», для цього держава передбачає надавати державну соціальну допомогу громадянам України, які визнані політичними в'язнями; створити механізм надання державної соціальної допомоги громадянам України, які позбавлені особистої свободи. Передбачається, що таку соціальну допомогу буде отримувати або сама потерпіла особа, або члени її сім'ї. Розмір такої допомоги ст. 4 проекту Закону вказує: «Державна соціальна допомога особам, що є політичними в'язнями, призначається у розмірі двох мінімальних заробітних плат, встановлених в Україні станом на перше січня відповідного року». Серед пільг політичним в'язням та членам їхніх сімей передбачається: оздоровлення в санаторно-курортних закладах, щорічне безкоштовне медичне обстеження, вступ до вишів поза конкурсом для дітей політичних в'язнів, безоплатна правова допомога, позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення та обслуговування працівниками цих служб вдома. У ст. 3 проекту закону вказано: «Державна соціальна допомога відповідно до цього Закону, призначається особам, що є політичними в'язнями на підставі рішення міжвідомчої комісії, про встановлення фактів, що мають значення для визнання особи політичним в'язнем». Важливо, що в п. 2 зазначеної статті сказано: «Виплата державної

соціальної допомоги особам, що є політичними в'язнями, припиняється з моменту фактичного припинення обставин, визначених статтею 1 цього Закону». Враховуючи той факт, що ст. 1 проекту закону переважно повторює положення резолюції 1900 жовтня 2012 р. не зовсім зрозуміло, як можуть «припинитись обставини», які вже мають місце і є доконаним фактом. У положенні ст. 5 зазначеного проекту закону вказується, що «державну соціальну допомогу відповідно до даного Закону призначають і виплачують органи соціального захисту населення за зареєстрованим місцем проживання особи, що є політичним в'язнем або місцем проживання чи перебування його сім'ї», водночас не зрозуміло який орган соцзахисту на де-факто окупованій території буде здійснювати такі виплати. Доволі дискусійним виглядає й зміст п. 2 ст. 7 проекту закону: «Факти, що мають значення для визнання особи політичним в'язнем, встановлюються міжвідомчою комісією *на підставі будь-яких відомостей*, що свідчать про наявність або відсутність відповідних обставин (офіційні документи, показання свідків, дані, поширені засобами масової інформації, у тому числі – у мережі Інтернет тощо)». З нашої точки зору це доволі суперечлива норма, бо не може будь-яка інформація, поширена в ЗМІ та тим більше мережі Інтернет, бути однозначним свідченням про обставини життя та діяльності тієї чи іншої особи.

Слід зауважити, що вже на етапі презентації проекту закону у представників ГО та фахівців були застереження щодо нього. Так, зокрема, пропонувалося, щоб політв'язнями можна було визнавати не тільки тих, хто перебував на території ОРДЛО або Криму, а й взагалі всіх, хто на сьогодні за політичних мотивів несе покарання на території РФ, зазначав заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій Ю. Гримчак. Зважаючи на необхідність удосконалення багатьох норм у профільному міністерстві, було створено експертну групу щодо доопрацювання законопроекту. До її складу увійшли в переважній більшості представники громадських організацій, не ставлячи під сумнів необхідність залучення представників громадськості до таких важливих питань, проте видається за необхідне залучати до таких процесів фахівців у галузі міжнародного права з огляду на необхідність подання міжнародних позовів до держави-окупанта.

Питання порушення прав особи на окупованому Росією півострові перебувають у полі зору міжнародних правозахисних організацій. Так, зокрема правозахисна міжнародна організація Front Line Defenders преміювала кримського адвоката та правозахисника Е. Курбедінова. На церемонії нагородження кримський юрист зазначив: «Зараз почастишали випадки, коли судові процеси щодо справ політв'язнів намагаються проводити у закритому режимі, посилаючись на високий рівень соціально-політичної нестабільності і терористичної загрози. Це є порушенням міжнародного і національного права».

Як бачимо, факти ув'язнення людей за політичними мотивами є поширеним явищем у суспільствах, політичні режими яких є авторитарними або тоталітарними за суттю. І такі факти мають місце незалежно від того, яка політична риторика є наявною в суспільному дискурсі (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: http://postup.brama.com/001222/209_6_2.html; [17](http://sud.ua/ru/news/laws/104390-</i></p></div><div data-bbox=)*

predstavlen-proekt-zakona-o-statuse-politzaklyuchennykh-v-krymu;
http://tyurma.com/tyurma-za-rubezhom/tyurma-v-turtsii;
https://ru.globalvoices.org/2012/10/22/19505/;
https://www.novayagazeta.ru/articles/2016/03/14/67768-erdogan-i-turetskie-smi-171-a-vy-prochitali-etogo-zhurnalista-on-ne-znaet-hto-govorit-on-predatel-187;
http://www.kavkaz-uzel.eu; http://mtot.gov.ua).

Т. Полтавець, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Ринок електромобілів в Україні: становлення та перспективи

Ринок електромобілів у світі набирає стрімких обертів. Зважаючи на те що ще на початку 2000-х років електромобільний бізнес не розглядався як перспективний, то на сьогодні з упевненістю можна сказати, що майбутнє саме за електрифікованими автомобілями. У 2016 р. кількість придбаних у світі електрокарів становила 1 млн, продажі зросли, у порівнянні з 2015 р. на 53 %. У 2016 р. інвестиції в розвиток електромобілів становили понад 2 млрд дол., що вдвічі більше, ніж у 2015 р. Китай, Швеція, Франція, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Норвегія, Нідерланди зацікавлені в екологічно чистому виді транспорту і стимулюють їх розвиток у своїх країнах. Великі виробники автомобілів та технологічні компанії, спираючись на державну підтримку, планують розширювати та вдосконалювати свою продукцію. Таким чином, перспективи в найближчому майбутньому електрокарів стають ширшими й реальнішими.

Популярність електромобілів у світі зумовлена тим, що вони мають ряд переваг у порівнянні з автомобілями із двигуном внутрішнього згорання. Серед плюсів електрокарів можна виділити такі:

- дешева заправка (найекономніші електромобілі споживають у середньому 10 кВт на 100 км) та можливість заряджати електромобіль від звичайної розетки;

- проста конструкція електромобіля дає змогу спростити і зробити найбільш зручним його експлуатацію та використання, полегшити ремонт;

- простота управління та дешева експлуатація (відсутність коробки передач, двигуна внутрішнього згорання та різного виду насосів);

- повна відсутність шкідливих для здоров'я людини вихлопів. Електромобіль повністю безпечний для екології;

- електромобіль не створює сильного шумового забруднення, оскільки його структура містить набагато менше технічних деталей, здатних створювати шум, на відміну від традиційних авто;

- енергоефективність (коефіцієнт корисної дії паливного двигуна – 16 %, а коефіцієнт корисної дії електродвигуна – майже 85 %).

Незважаючи на досить суттєві переваги, електромобілі мають і недоліки:

- висока ціна при купівлі автомобіля;

- обмежений пробіг на одній підзарядці;
- погано розвинена інфраструктура обмежує дальність поїздки;
- зарядка автомобіля займає значно більшу кількість часу;
- висока ціна на заміну акумулятора (приблизно половина вартості автомобіля);
- відсутність споживчого вибору (ринок електромобілів нині не такий різноманітний, як ринок автомобілів із двигунами внутрішнього згорання).

Проте на сьогодні електротранспорт у світі стрімко розвивається завдяки державним стимулам, зокрема, скороченню податків і надання пільг, а також преміальним виплатам для покупців електромобілів.

Найбільш активно поширюються та виробляються електромобілі в **Китаї**. У 2009 р. влада країни запровадила ряд пілотних програм в окремих містах, що базувалися на введенні місцевих субсидій для розвитку електромобілів. Ці проекти спрямовані на покращення екологічної ситуації в країні, пов'язаної із забрудненістю повітря, та скорочення залежності від нафтопродуктів. Відповідно до законодавства Китаю, при купівлі електромобілів передбачаються загальнодержавні та локальні (надаються в окремому місті) стимули. Так, 2011 р. Китай ввів субсидії для перших 50 тис. електромобілів у розмірі 60 тис. юанів (9,281 дол. США). Однак у 2013 р. ці субсидії було змінено на 67,710 юанів (9800 дол. США) для електромобілів і 563,790.71 юанів (81600 дол. США) для електричних автобусів. 2014 р. китайський уряд постановив, що до 2016 р. 30 % всіх придбаних державою транспортних засобів мають бути електромобілі.

Покупець електрокара в Китаї отримує також податкові стимули:

- звільнення від сплати споживчого податку;
- з 1 вересня 2014 р. по 31 грудня 2017 р.у звільнення від податку на купівлю;
- реєстраційний внесок зменшено на 50 %;
- звільнення від сплати імпортного мита.

Починаючи з 2017 р. і до 2020 р., субсидії на електромобілі мають скорочувати на 20 % щорічно, у зв'язку з виявленими порушеннями при наданні цих грошових заохочень, що, у свою чергу, впливає на кількість придбаних електрокарів, адже рівень продажів безпосередньо залежить від рівня фінансових субсидій.

Практика державних стимулів діє й у **Канаді**. Найбільшої популярності мають електромобілі в провінціях Онтаріо та Квебек. Влада провінції Онтаріо, з 1 липня 2010 р., надає знижку на купівлю 10 тис. електроавтомобілів залежно від розміру батареї (сума субсидій може варіюватися від СА 5000 дол. до СА 8500 дол.). У провінції для електромобілів створено спеціальні номерні знаки зеленого кольору, які дають можливість власникам вільно пересуватися автобусними смугами та провулками провінції. Крім того, власники мають право на безкоштовне використання станцій зарядження електромобілів та парковок.

З 2012 р. провінційний уряд Квебеку також запровадив ряд програм для підтримки й розвитку електротранспорту, додаткове фінансування проекту стимулювання на 2014–2017 рр. становить СА 65 млн дол. Крім того, уряд оголосив ініціативу про поступову заміну урядового автопарку, що становить 34

транспортних засобів міністрів провінційного уряду (посадових осіб кабінету) на електрокари.

У жовтні 2016 р. Національна асамблея Квебеку прийняла новий закон щодо електромобілів, який зобов'язує автовиробника, що продає в канадській провінції більш ніж 4500 нових автомобілів у рік, запропонувати своїм клієнтам мінімальну кількість електричних моделей. Згідно з новим законом, 3,5 % від загальної кількості автомобілів, проданих у Квебеку, повинні бути з нульовими викидами, а починаючи з 2018 р., ця кількість має зрости до 15,5 %.

Влада **Німеччини** весною 2016 р. оголосила план розвитку електротранспорту в країні, що передбачає підтримку громадян, які бажають придбати екологічний автомобіль. Таким чином, покупцям електроавтомобілів з липня минулого року надають премію в 4000 євро, на це виділено 1,2 млрд євро державних коштів. У вересні поточного року німецький Бундестаг підкріпив цю програму податковими пільгами для власників електрокарів. Щоправда, поки що попит на субсидії невеликий. Німецький уряд планує до 2020 р. збільшити кількість придбаних електромобілів до 1 млн, а також запропонував Європейському Союзу з 2030 р. заборонити реєстрацію нових автомобілів з двигуном внутрішнього згорання.

Норвегія – країна з великою кількістю електромобілів, має одні з найщедріших стимулів у світі на придбання електричних транспортних засобів. Так, електрокари звільняються від податку на додану вартість (ПДВ) і податку на покупку, який у середньому в Норвегії досягає 50 % від загальної вартості автомобіля; звільняються від дорожніх зборів, власники таких авто не сплачують за проїзд тунелями та користування поромами. Електрокари мають право використовувати автобусні смуги, отримувати безкоштовну парковку та безкоштовні зарядки. Однак нещодавно уряд Норвегії змінив деякі положення стимулювання електромобілів, зокрема, з 2018 р. власники будуть сплачувати 50 % дорожнього податку, з 2020 р. – зменшено розмір субсидії, яку в подальшому взагалі планують скасувати. Місцева влада розглядає можливість скасування безкоштовних паркувань, повернення плати за проїзд у тунелях, а також заборонити використання електрокарами автобусних смуг для проїзду.

Законодавство ЄС передбачає можливість встановлення податкових пільг, пов'язаних із стимулюванням використання електромобілів. Зокрема, у ст. 19 Директиви 2003/96/ЄС «Про реструктуризацію системи Співтовариства з оподаткування продуктів енергії та електроенергії» передбачено, що Рада ЄС може дозволити податкові звільнення або скорочення на основі певних політичних міркувань. Рішення приймається Єврокомісією з урахуванням необхідності забезпечення чесної конкуренції, належного функціонування внутрішнього ринку, медичного, екологічного, енергетичного і транспортного аспектів.

Європейський автопром схвалює подальше введення податкових стимулів для ефективного використання палива. Податкові заходи є важливим інструментом у формуванні споживчого попиту на електромобілі.

Попит на електромобілі провокує створення інноваційних технологій для вдосконалення та розвитку електротранспорту у світі. Нещодавно в ізраїльському м. Тель-Авів проводилися випробування нового стартапу

Electroad – дороги, яка заряджає електромобілі на ходу. Дорога Electroad базується на принципі електромагнітної індукції, за яким працює дистанційна зарядка. При будівництві дороги під дорожнє полотно в траншею глибиною 8 см спеціальна техніка закладає прокладку з індукційною технологією. Після цього траншея накривається асфальтом. У результаті зарядка може заряджати всі електрокари, батареї яких розташовані на висоті від 25 см. Розробники повідомляють, що така технологія недорога, а дистанційна зарядка виготовляється з міді та гуми. Таким чином, будь-яку існуючу дорогу можна перетворити в «заряджаючу».

У Франції, наприклад, почали випробування нової бездротової технології зарядки електромобілів з використанням вмонтованого в дорожнє полотно спеціального обладнання. Таке дорожнє полотно здатне передавати електромобілю до 20 кВт енергії. Система для бездротової зарядки розроблена американською компанією Qualcomm.

У Великобританії Nissan та паливна компанія Enel домовилися про запуск мережі Vehicle-to-grid (V2G). Передбачається, що власники електрокарів будуть заряджати машини вночі, коли електроенергія дешевша, а в години простою створювати мобільні енерговузли для забезпечення домогосподарств, підприємств енергією та навіть планують продавати надлишки електроенергії. Як зазначив П. Уїллокс, глава Nissan Europe, що запуск цього проекту у Великобританії є важливим кроком до управління відновлюваними джерелами енергії, а розумне управління електроенергією – це одне з основних завдань будь-якого уряду. Якщо в одну енергетичну систему об'єднуються 18 тис. електромобілів Nissan, які нині використовуються у Великобританії, то є реальна можливість повернути в мережу еквівалент енергії, яка виробляється на електростанції потужністю 180 МВт. Як пояснили в Nissan, цього було б достатньо для забезпечення електроенергією не тільки Великобританії, а й Німеччини та Франції.

Останнім часом українцями було придбано близько 3000 електрокарів. Нині 4 % українського ринку нових автомобілів належить електромобілям. Бурхливий розвиток ринку електрокарів в Україні підтверджено дослідженнями найбільшого незалежного видання про електротранспорт InsideEVs.com. згідно з дослідженням, Україна зайняла п'яте місце в міжнародному рейтингу за темпами розвитку електромобільного ринку, поступившись Ісландії, Швеції, Норвегії та Китаю. Видання підрахувало, що за останній рік цей показник зріс у п'ять разів, а кількість проданих за рік електрокарів перевищило 2500. Однак більшість електромобілів були у вжитку і потрапили в Україну після більш ніж дворічного використання у європейських країнах. Україна значно випереджає інші країни східної Європи і за темпами розвитку інфраструктури для електрокарів.

У зв'язку із складною економічною ситуацією в державі та зовнішньою збройною агресією, надзвичайно актуальним є питання розвитку енергоощадних, екологічно безпечних видів транспорту та інфраструктури для нього. Одним з напрямів, який дасть змогу значно скоротити споживання нафтопродуктів, є подальша популяризація серед населення транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, що передбачає значні зміни в

законодавстві країни.

Так, 16 грудня 2015 р. Президент України підписав зміни до Закону «Про Митний тариф України» щодо скасування ввізного мита на електромобілі.

Законом передбачено скасування ввізного мита на транспортні засоби, оснащені електричними двигунами, що дає можливість зменшити витрати при купівлі автомобіля.

Наразі в комітетах Верховної Ради України розглядається проект Закону № 5494 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо масштабного розвитку ринку електромобілів в Україні» від 06.12.2016 р. Ініціаторами законопроекту є народні депутати О. Ляшко, В. Галасюк, В. Вовк В. І. та ін.

Цей законопроект розроблений з метою створення на законодавчому рівні сприятливих умов для стимулювання придбання та використання екологічно чистого транспорту в Україні.

Метою законопроекту є зменшення податкового навантаження на постачання електротранспорту, звільнення від податку на додану вартість послуг з перевезення пасажирів на таксі, оснащених електродвигунами, та надання пасажирського транспорту в оренду (лізинг, прокат).

Законопроект передбачає тимчасове звільнення від податку на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та комплектуючих до них; звільнення від оподаткування акцизним податком транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та комплектуючих до них; тимчасове до 2021 р. звільнення від оподаткування податком на додану вартість послуг з перевезення пасажирів на таксі, оснащених електричними двигунами, та надання пасажирського транспорту в оренду (лізинг, прокат, перевезення на замовлення), у разі, якщо такі колісні транспортні засоби оснащені виключно електричним двигуном. У разі схвалення законопроекту вартість електромобілів суттєво знизиться, що забезпечить стрімке зростання попиту серед населення.

На початку 2015 р. був поданий проект Закону № 1912 «Про внесення змін до розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування ввезення та постачання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами».

Основним завданням законопроекту є зменшення податкового навантаження на імпорт транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, що дасть змогу знизити їх вартість до 20 % та створити належну інфраструктуру для їх використання. Законопроект передбачає тимчасове, до 1 січня 2020 р., звільнення від оподаткування податком на додану вартість та акцизним податком операцій з ввезення на митну територію України та постачання на митній території України транспортних засобів, оснащених електричними двигунами. Однак законопроект був відхилений та знятий з розгляду.

20 грудня 2016 р. у парламенті зареєстровано альтернативний законопроект № 5494-1 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку електромобілів» за подання народного депутата О. Рябчина. Проектом закону пропонується законодавче закріплення тимчасового, до 1 січня 2021 р., звільнення від сплати ПДВ та акцизного

податку під час ввезення автомобілів, оснащених виключно електричними двигунами, на митну територію України; тимчасове, до 1 січня 2021 р., звільнення від податку на додану вартість операцій з постачання послуг з перевезення пасажирів на таксі-електромобілях; закріплення за виконавчими органами рад, що є обласними центрами, обов'язку здійснити облаштування на майданчиках для паркування місць для оплачуваної зарядки електромобілей, у кількості не менше 5 % від загальної кількості місць для паркування; безкоштовні до 1 січня 2025 р. паркувальні місця для електромобілів на майданчиках для паркування транспортних засобів державної та комунальної форм власності; дозволити електромобілям та гібридам рух смугою громадського транспорту.

Міністр інфраструктури України В. Омелян під час круглого столу щодо перспектив розвитку електротранспорту в Україні, який відбувся 22 грудня 2016 р., заявив, що Україна має рухатися в загальноєвропейському та загальносвітовому напрямі і надалі приділяти увагу та надавати підтримку розвитку електротранспорту. 13 квітня 2017 р. у парламенті В. Омелян презентував Концепцію розвитку ринку електричного транспорту в Україні, яка знайшла своє відображення в законопроекті «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання розвитку галузі електричного транспорту в Україні».

Метою законопроекту є надання українцям можливості придбати екологічний транспорт, новий або трохи бувший у використанні, замість того, щоб сідати за кермо старих машин, які експортовані з Європи через невідповідність екологічним нормам.

В. Омелян пропонує реалізовувати проект у рамках трьох компонентів, синхронізованих у часі: «У рамках першого компоненту, який триватиме п'ять років, ми розвиваємо ринок електричного транспорту. У рамках другого, десятирічного компоненту, ми плануємо залучити стратегічних інвесторів у виробництво готової продукції – електричного транспорту та зарядних станцій. Третій, фінальний компонент, який триватиме 15 років, спрямований на локалізацію виробництва компонентів до електричного транспорту, особливо батарей, а також компонентів до зарядних станцій».

Проектом заплановано до 1 січня 2023 р. звільнити від ПДВ імпорт та подальше постачання електричного транспорту, а також зарядних станцій та звільнення електроавтомобілі від сплати акцизу. Після того як повернеться імпорте ПДВ на електромобілі, вітчизняне та локалізоване стратегічними інвесторами виробництво електротранспорту залишиться конкурентним у плані ціни за рахунок заходів. З 2028 р. передбачається скасування імпортного ПДВ на комплектуючі до електротранспорту та зарядних станцій. На цьому етапі можливий початок масового виробництва електрокарів в Україні. З 1 січня 2033 р. планується введення нульової ставки ПДВ на вироблений в Україні електричний транспорт, комплектуючі до нього, зарядні станції та комплектуючі до них.

На сьогодні є проект закону щодо стимулювання розвитку ринку електромобілів, однак, він перебуває в стані обговорення. Голова Мінінфраструктури зазначив, що електромобілі для населення можуть

подешевшати більш ніж на 40 %, якщо в Україні буде прийнято законопроект «Про стимулювання розвитку ринку електричного транспорту в Україні». Цей законопроект передбачає заходи зі стимулювання попиту на електричний транспорт, створення сприятливих умов для залучення стратегічних інвесторів і розвитку національного виробництва, поліпшення бізнес-клімату для малого та середнього бізнесу у сфері пасажирських перевезень, розвиток інфраструктури і підвищення комфорту володіння електричним транспортом. У законопроекті плануються зміни до Податкового кодексу, серед яких найяскравіше – податкова знижка в розмірі 20 % на купівлю автомобіля: покупцям фактично пропонують відшкодувати 20 % від вартості; нульовий акциз на купівлю автомобіля, що дає можливість заощадити покупцеві суму в еквіваленті 109 євро; скасування ПДВ для імпорту електротранспорту на п'ять років, що здешевить електрокари ще на 16,8 %; звільнення від сплати збору до Пенсійного фонду при першій реєстрації електромобіля, що здешевлює його ще на 4,8 %; нульовий акциз на електромотоцикли і електровелосипеди (для транспорту з мотором до 250 Вт це здешевлення ціни на 22 євро); дозвіл електромобілів рухатися в смугах громадського транспорту.

Якщо сумувати всі знижки: $20\% + 16,8\% + 4,8\% = 41,6\%$ + 109 євро, то витрати на придбання та реєстрацію електрокара зможуть істотно знизитися. Такий приклад розрахунків презентували депутати (URL: <https://ain.ua/2017/04/13/shto-daet-zakonoproekt-ob-elektrokarax>).

| Кейс 1 – відомий б/в електрокар

ОРІЄНТОВНА БАЗОВА ВАРТІСТЬ: 340 тис. грн без ПДВ (~\$12,5 тис.)

	ЗАРАЗ	ПРОПОНУЄТЬСЯ
+ПДВ 20%	68 тис. грн	0 грн
+ПФ 5%	17 тис. грн	0 грн
+акциз	~ 3 тис. грн	0 грн
податкова знижка	відсутня	- 61,2 тис. грн
ВАРТІСТЬ ДЛЯ ПОКУПЦЯ	428 тис. грн	278,8 тис. грн

| Кейс 2 – середній новий електрокар

ОРИЄНТОВНА БАЗОВА ВАРТІСТЬ: 800 тис. грн без ПДВ (~\$29,5 тис.)

	ЗАРАЗ	ПРОПОНУЄТЬСЯ
+ПДВ 20%	160 тис. грн	0 грн
+ПФ 5%	40 тис. грн	0 грн
+акциз	~ 3 тис. грн	0 грн
податкова знижка	відсутня	- 144 тис. грн
ВАРТІСТЬ ДЛЯ ПОКУПЦЯ	1,003 млн. грн	656 тис. грн

| Підтримка бізнесу

0%

НУЛЬОВА СТАВКА ПДВ НА НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ НА Е-ТРАНСПОРТІ

0%

НУЛЬОВА СТАВКА ПДВ НА НАДАННЯ Е-ТРАНСПОРТУ В ОРЕНДУ, ЛІЗИНГ ТОЩО

2

РОКИ

МІНІМАЛЬНИЙ СТРОК АМОРТИЗАЦІЇ Е-ТРАНСПОРТУ ДЛЯ ШВИДКОГО РЕІНВЕСТУВАННЯ КОШТІВ

На думку генерального директора «Хюндай Мотор Україна» І. Гладковського, ухвалення закону про скасування ПДВ на електромобілі було б непоганим кроком. І ця формула певною мірою універсальна. Деякі держави дають прямі гранти, інші прив'язують субсидії до певних показників, але загалом, якщо цей закон буде ухвалено, а також у разі зростання конкуренції та виходу на ринок офіційних гравців ми можемо казати про зниження вартості на 30 %.

Державна підтримка розвитку ринку електромобілів в Україні потребує проведення детальних розрахунків її впливу на рівень фінансової спроможності державного бюджету. Нещодавно в Україні розпочалася програма безвідсоткового кредитування на купівлю електромобілів. Державний банк «Укргазбанк» спільно з компаніями Oxugen Group та ULF Finance пропонують мінімальну відсоткову ставку розміром 0,001 % річних строком до чотирьох років при власному внеску від 40 % від вартості авто.

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Міністерство інфраструктури України та Державне автомобільне агентство автомобільних доріг України ініціювали новий проект, який передбачає створення великої робочої групи, яка розроблятиме «Електричну стратегію глобального переходу України на електромобілі».

Під час презентації проекту міністр енергетики та вугільної промисловості І. Насалик наголосив на важливості однієї з ініціатив «Нічна зарядка». Він зауважив, що технології виробництва акумуляторних батарей для електромобілів постійно вдосконалюються в напрямі збільшення їх ємності та зменшення часу зарядки, тому за 3–5 років на електромобілі будуть встановлювати батареї вищої якості зі значно більшим ресурсом використання та іншими якісними характеристиками, що сприятиме переходу на електромобілі. Крім того, 57 % в енергобалансі країни становить електроенергія АЕС, і така ініціатива дасть можливість використовувати електроенергію атомної генерації.

Як бачимо, у електромобілів є перспективи розвитку на вітчизняному ринку. Найголовнішою проблемою на найближчий час, на нашу думку, стане швидкість прийняття відповідних законодавчих новацій, які б стимулювали цей процес. З іншого боку, досвід втілення державних реформ не раз доводить, що прогресивні ідеї стають заручниками відверто лоббістських законопроектів, а бажання вітчизняних законотворців запропонувати щось оригінальне та не схоже на інших у законодавстві, як правило, перекреслює найкращі наміри. Як буде з електромобілями, покаже час, але досвід невирішеної проблеми так званих «пересічників» доводить, що вітчизняне автомобільне лоббі на рівні законодавчих ініціатив виходить лише з власних економічних інтересів (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел:* <http://w1.c1.rada.gov.ua>; <http://www.mtu.gov.ua>; <http://www.plugincars.com>; <http://www.acea.be>; <https://qz.com>; <https://ain.ua>; <http://www.eurointegration.com.ua>; <https://www.epravda.com.ua>; <http://news.finance.ua>; <http://tyzhden.ua>; <http://ua-energy.org>; <http://mpe.kmu.gov.ua>; <http://ecoautoinfo.com>; <http://expres.ua>).

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства

Головні зміни

Новина на офіційному веб-сайті Кіберполіції від 05.07.2017 р.

Прикриттям наймасштабнішої кібератаки в історії України став вірус Petya (Diskcoder.C). Що насправді відбулося (версія Кіберполіції).

Новина на офіційному веб-сайті ТППУ від 29.06.2017 р.

ТППУ вважає кібератаку форс-мажором та рекомендує підприємцям, постраждалим від кібератаки, звернутися до Департаменту Кіберполіції Національної поліції України. Зі свого боку ТППУ зможе засвідчувати такі факти форс-мажорних обставин тільки на підставі документів, отриманих від Кіберполіції. На думку ТППУ, це має бути «довідка або витяг про відкриття кримінального провадження».

Законопроект (неофіційний текст) від 04.07.2017 р.

Мінфін ініціював внесення змін до ПКУ, що дозволять не застосовувати штрафні санкції до платників податків за несвоєчасну реєстрацію податкових, накладних у зв'язку з кібератакою. Зокрема, розробленим Мінфіном законопроектом передбачено: «Штрафні санкції, передбачені пунктом 1201.1 статті 1201 цього Кодексу, за порушення граничних строків реєстрації податкових накладних та/або розрахунків коригування до податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних, встановлених пунктом 201.10 статті 201 цього Кодексу, які були складені у період з 01 до 15 червня 2017 року, не застосовуються до платників податку на додану вартість, за умови якщо реєстрація таких податкових накладних та/або розрахунків коригування до податкових накладних відбулася не пізніше 15 липня 2017 року.»

Податки та збори

Податки на додану вартість

Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 29.06.2017 р. № 871/6/99-99-15-03-02-15/ПК

Операції з постачання програмної продукції від нерезидента резиденту на митну територію України є об'єктом оподаткування ПДВ, які, в свою чергу, відповідно до пункту 261 підрозділу 2 розділу ХХ ПКУ не оподатковуються ПДВ.

Ухвала ВАСУ від 15.06.2017 р.

№ К/800/10305/16

Акт, який засвідчує факт відмови службових осіб платника податків розписатися у направленні на перевірку, не є тотожним з актом, який засвідчує факт відмови у допуску до перевірки.

Ухвала ВАСУ від 03.04.2017 р.

№ К/800/7609/17

Передбачені статтею 1201 ПКУ штрафи, за своєю тяжкістю та каральним характером, цілком відповідають санкціям притаманним для застосування за кримінальні правопорушення, відтак наявні всі підстави для застосування ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка, у свою чергу, унеможлиблює притягнення до відповідальності особи за відсутності вини.

Податок на доходи фізичних осіб

ІПК ДФС від 29.06.2017 р.

№ 859/Л/99-99-13-01-03-14/ІПК

ДФС вкотре зазначила, що виплата доходу у вигляді суми середньої з/п, нарахованої на підставі рішення суду за час затримки розрахунку при звільненні, не пов'язана з відносинами трудового найму, тому такий дохід оподатковується податковим агентом як інші доходи.

ІПК ДФС від 21.06.2017 р.

№ 750/Ш/99-99-13-02-03-14/ІПК

ДФС зазначила, що дохід у вигляді вартості подарованого нерухомого майна, отриманий фізичною особою-резидентом, який є членом сім'ї дарувальника першого ступеня споріднення, оподатковується ПДФО за нульовою ставкою. При цьому, повернення майна дарувальнику за взаємною згодою сторін слід розглядати як новий договір дарування. У даному випадку об'єкт оподаткування виникає у фізичної особи, якій повернуто подарунок.

Державне регулювання

Перевірки, контроль, штрафи

Новини на офіційному веб-сайті

ГУ ДФС у Івано-Франківській області

від 06.07.2017 р.

ГУ ДФС у Івано-Франківській області нагадала положення ПКУ, які потрібно знати, щоб відповідним чином зустріти «фактичну перевірку», яка здійснюється без попередження платника податків (особи).

Постанова КМУ

від 04.07.2017 р. № 460

Кабмін з метою посилення ветеринарно-санітарного контролю утворив при Держпродспоживслужбі Міжвідомчу мобільну групу із запобігання та

виявлення порушень ветеринарно-санітарного законодавства та затвердив Положення про неї.

***Постанова КМУ
від 04.07.2017 р. № 461***

Внесено зміни до критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності в галузі рибного господарства та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю). Коментар автора: Відтепер планові заходи нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику здійснюються не частіше 1-го разу на 2 роки, у той час як раніше проводились не частіше 1-го разу на рік.

***Новини на офіційному веб-сайті
ГУ ДФС у Харківській області від 05.07.2017 р.***

РРО, який вичерпав свій строк експлуатації, не може вважатися РРО й подальше його використання є порушенням вимог Закону про РРО та тягне накладення фінансових санкцій.

***Новини на офіційному веб-сайті
ГУ ДФС у Львівській області від 30.06.2017 р.***

Штрафні (фінансові) санкції за невірне зазначення місця провадження господарської діяльності діючим законодавством не передбачено.

Ліцензії, патенти, дозволи

***Наказ Мінюсту
від 30.06.2017 р. № 2245/7***

Затверджено періодичність моніторингу реєстраційних дій на друге півріччя 2017 р. Мін'юст щомісяця повинен моніторити реєстраційні дії в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та ЄДРПОУ. Моніторинг здійснюється за такими критеріями: порушення строків; проведення реєстраційних дій в неробочий час; відсутність у реєстрах електронних копій документів; проведення реєстраційних дій на підставі судових рішень; скасування (видалення) записів з реєстрів.

***Повідомлення з офіційного веб-сайту МОЗ
від 05.07.2017 р.***

МОЗ звертається до компаній перереєструвати препарати, що мають реєстраційні посвідчення від Російської Федерації. Враховуючи окупацію РФ Криму і вторгнення на сході України, з метою забезпечення національної безпеки та допуску до використання в медичній практиці на території України лікарських засобів лише з гарантованою безпекою та якістю, МОЗ звернулось до Уряду України з пропозицією призупинити надходження та обіг на ринок препаратів російського виробництва та виробників, що розташовані на тимчасово непідконтрольних Уряду України територіях.

Об'єкти правовідносин

Земля

Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 29.06.2017 р. № 900/П/99-99-13-03-01-14/ПК

ФОП, який перебуває на спрощеній системі оподаткування, звільняється від нарахування, сплати та подання податкової звітності із земельного податку у разі, якщо у договорі оренди будівлі, споруди (їх частини) в обов'язковому порядку зазначається також і площа земельної ділянки, яка знаходиться під таким майном.

Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 27.06.2017 р. № 838/6/99-99-12-02-03-15/ПК

Форма договору на право тимчасового користування землею не відповідає нормам чинного законодавства, при цьому по суті цей договір є договором найму (оренди) земельної ділянки. Коментар автора: За такої логіки, податківці наполягатимуть на тому, що користувачі земельних ділянок за договорами на право тимчасового користування землею повинні сплачувати оренду плати відповідно до ст. 288 ПКУ

Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 21.06.2017 р. № 759/ПК/04-36-12-23-19

Якщо земельна ділянка, на якій розташований багатоквартирний будинок, перебуває у власності або в постійному користуванні ОСББ чи управляючої організації, і така організація сплачує земельний податок, то співвласники, у тому числі й юридичні особи, які володіють нежитловими приміщеннями у такому будинку, у свою чергу, компенсують їй (організації) витрати зі сплати земельного податку на підставі укладених цивільно-правових угод.

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР в категорії 112.07

Якщо платник плати за землю не подав податкову декларацію протягом 20 календарних днів місяця, що настає за місяцем, у якому відбулися зміни об'єкта та/або бази оподаткування, які призвели до збільшення або зменшення податкового зобов'язання з плати за землю, до нього застосовуються штрафні санкції, передбачені п. 120.1 ПКУ.

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР в категорії 112.06

У разі, коли останній день сплати плати за землю припадає на вихідний або святковий день, то її потрібно сплатити напередодні встановленого граничного терміну.

ПК ДФСУ від 27.06.2017 р.

№ 851/6/99-99-15-03-02-15/ПК

Операції з постачання ОСББ послуг із оренди допоміжних приміщень та іншого спільного майна багатоквартирного будинку оподатковуються ПДВ у загальнозстановленому порядку. Якщо постачальник постачає послуги із оренди майна багатоквартирного будинку отримувачу таких послуг, то операції з постачання таких послуг є об'єктом оподаткування ПДВ.

Огляд валютного ринку

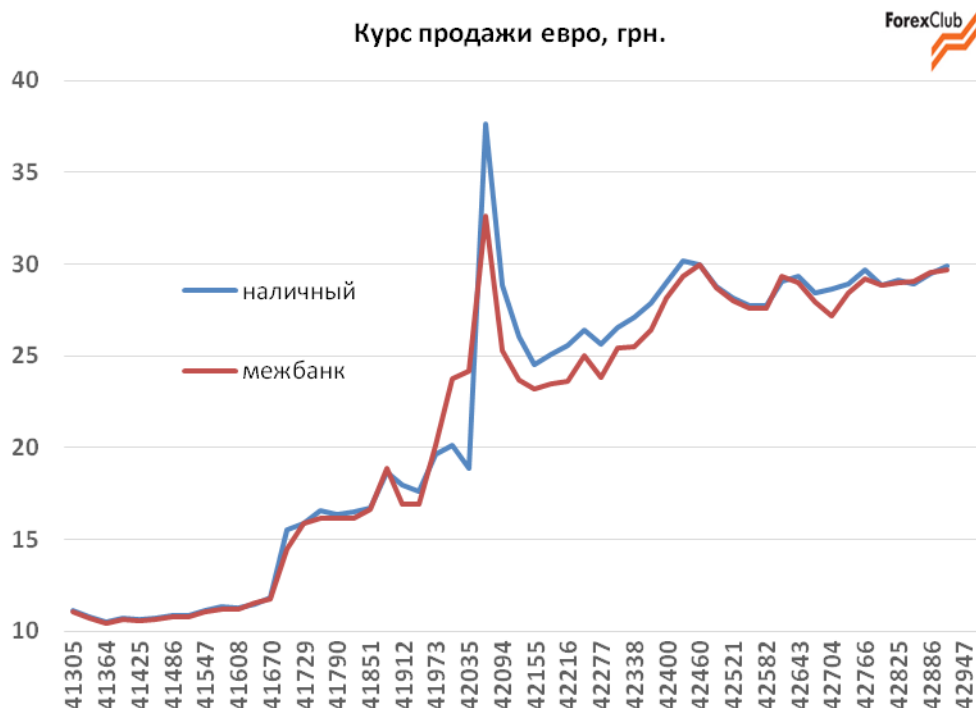
Обзор валютного рынка в Украине за июнь 2017 года

Индекс американского доллара (доллар против корзины мировых валют) в июне снизился на 1,4%. Давление на валюту оказала слабая макроэкономическая статистика и отсутствие прогресса в обещанных Дональдом Трампом реформах.

Евро

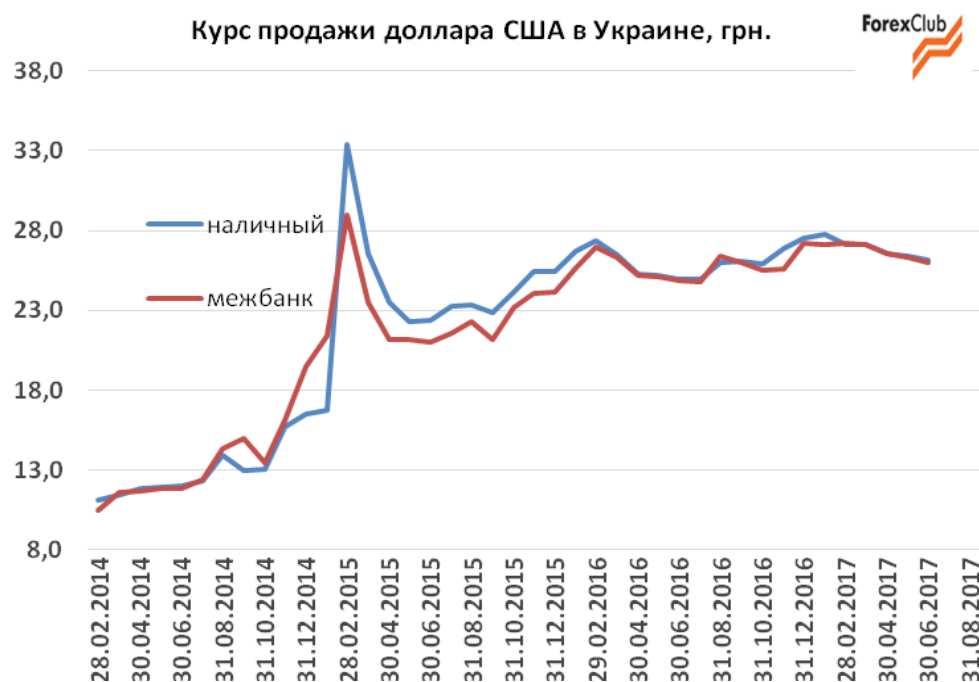
Стоимость евро на мировых рынках в июне повысилась против доллара США на 1,5% до 1,141. Способствовали этому результаты парламентских выборов во Франции, где партия нового президента Эммануэля Макрона набрала большинство, а также ослабление доллара США.

Курс продажи безналичного евро в Украине в июне снизился на 0,6% до 29,7 грн., наличного – на 1,3% до 29,88 грн.

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара США в Украине в июне понизился на 1,1% до 26,02 грн., наличного – на 0,9% до 26,12 грн.

Средний размер спреда по наличным операциям с долларом в июне сократился с 1% до 0,9%. С начала февраля показатель находится на низких уровнях, что говорит о стабильности спроса и предложения на рынке.

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине в июне снизился на 5,1% до 0,44 грн., наличного – на 5% до 0,445 грн. По отношению к доллару США российская валюта подешевела на 4,2% до 59,08 руб. Давление на рубль оказало падение цен на нефть, усиление санкций против РФ, а также фиксация прибыли на операциях carry trade.

Прогноз валютного рынка в Украине на июль 2017 года

По прогнозам аналитиков ГК FOREX CLUB, курс гривны на наличном рынке в июле может находиться в диапазоне 26–27,2 грн. за доллар.

В июле, в период низкой деловой активности, валютный рынок будет реагировать на общие тенденции в экономике, и баланс спроса и предложения. Вероятно, на рынке будут преобладать девальвационные настроения, и гривна будет плавно девальвировать на фоне торможения восстановления экономики, блокады ОРДЛО и ухудшения показателей аграрного сектора.

Блокада ОРДЛО и национализация предприятий на неподконтрольных Украине территориях продолжает сдерживать промышленность и экспорт ГМК. Среднемесячные годовые темпы падения производства в металлургии в феврале–мае достигли 6,3%, в коксохимии – 24,5%, в добывающей промышленности – 9,3%.

Тенденции на сырьевых рынках также сохраняют негативное влияние. Цены на пшеницу с начала второго квартала снизились на 0,3%, на ячмень – на 6,8%, на кукурузу – выросли на 1,1%, на подсолнечное масло – на 2,3%. Железорудное сырье и металлургическая продукция подешевели на 29% и 5%, соответственно. Учитывая снижение не только цен, но и объемов экспорта, можно ожидать сокращение притока валютной выручки в страну.

«Сотрудничество с МВФ и другими кредиторами остается важной составляющей для стабильности гривны, а также позволяет рассчитывать на

выход на внешние рынки капитала для реструктуризации будущих выплат по внешнему долгу. Если же сотрудничество с кредиторами приостановится, девальвационные настроения будут нарастать», – отмечает **Андрей Шевчишин, старший аналитик ГК FOREX CLUB.**

Дополнительное давление на гривну можно ожидать в случае укрепления американской валюты на мировых финансовых рынках.

Доллар США

Курс доллара США на наличном и безналичном рынке в июле может колебаться в диапазоне 26–26,75 грн., и в случае роста девальвационных настроений и внешних негативных факторов, может достигнуть 27,2 грн.

Евро

Средний курс продажи наличного евро в Украине в июле, исходя из базового сценария, может составить 29,6–30,5 грн. Основное влияние на динамику евровалюты будут оказывать макроэкономические показатели еврозоны и динамика пары евро / доллар.

Российский рубль

Курса продажи наличного рубля в июле может находиться на отметках 0,43–0,45 грн. Главным триггером движения будет выступать курс рубля к доллару и динамика мировых цен на нефть.

Динамика валют стран СНГ во втором квартале 2017 года

Валюты стран СНГ во втором квартале 2017 года продемонстрировали смешанную динамику против доллара США. Самый высокий рост зафиксирован по молдавскому лею (6,8%), украинской гривне (3,3%) и грузинскому лари (1,6%). Наибольше девальвировали узбекский сум, таджикский сомони и российский рубль. *Об этом свидетельствуют данные ежеквартального исследования аналитического департамента ГК FOREX CLUB.*

Молдавский лей восстанавливается после президентских выборов в 2016 году. Выход на российский рынок молдавских вин, фруктов и овощей позволил Молдове нарастить экспорт в первом квартале 2017 года более чем на 40%.

Грузинский лари укрепляется после получения Грузией безвизового режима с ЕС, и на фоне глобального снижения доллара США. Безвизовый режим усиливает деловую активность, и стимулирует приток инвестиций в страну. Так, за январь-май 2017 года грузинский экспорт увеличился на 28,6% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года, тогда как импорт вырос на 10,8%.

Украинская гривна укрепилась на 3,3% благодаря сезонным факторам, благоприятным тенденциям на сырьевых рынках в конце первого квартала и сокращению затрат на энергоносители из-за завершения отопительного периода.

Узбекский сум потерял против доллара 11,9%. Давление на валюту оказали ожидания либерализации валютного рынка, заявленной новым президентом

Узбекистана, но так и не реализованной. Негативно влияет на узбекский сум девальвация российского рубля и казахстанского тенге, сокращение притока средств от трудовых мигрантов.

Таджикский сомони девальвировал на 7,1% под влиянием снижения рубля и притока средств от трудовых мигрантов. Несмотря на резкое повышение учетной ставки в первом квартале, годовая инфляция в Таджикистане достигла почти трехлетнего максимума, тогда как экспорт остается сдержанным.

Российский рубль потерял во втором квартале 4,8% на фоне коррекции цен на нефть и фиксации прибыли по ранее открытым позициям операций carry-trade. Санкции против РФ и скандал с вмешательством в американские выборы сдерживают инвесторов. Укрепление рубля, которое достигло пика в апреле, привело к ухудшению экспортных условий для российских товаров. На этом фоне валюта ослаблялась для улучшения конкуренции.

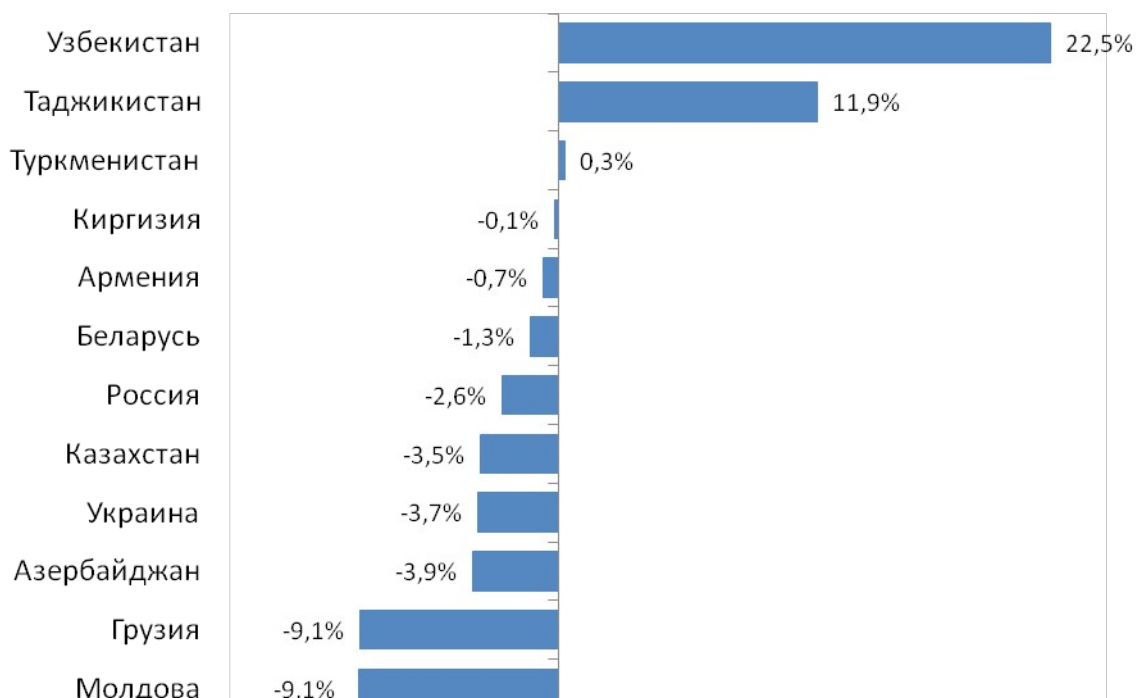
«Валюты стран СНГ в третьем квартале, вероятно, сохранят разнонаправленную динамику под влиянием курса доллара США к мировым валютам, и тенденций на сырьевых рынках. В центре внимания остается США, предвыборная кампания в Германии и зоны геополитических рисков, особенно КНДР. Любая дестабилизация в азиатском регионе приведет к резкому падению торговли, что надавит на мировые валюты», – отмечает **Андрей Шевчишин, старший аналитик ГК FOREX CLUB.**

Гривна, после достижения во втором квартале пиковых уровней, может оказаться под давлением из-за сокращения валютной выручки. Подготовка к отопительному сезону и закупка энергоресурсов сформирует дополнительную нагрузку на курс. Важным фактором остается сотрудничество с международными кредиторами.

Динамика курса доллара США (II квартал 2017 года)
("+" девальвация локальной валюты, "-" укрепление локальной валюты)

Динамика курса доллара США с начала 2017 года
 ("+" девальвация локальной валюты, "-" укрепление локальной валюты)

Глобальные тенденции на мировых валютных рынках

Индекс доллара (доллар против корзины мировых валют) с начала 2017 года снизился на 7,2%.

Американский доллар теряет позиции на фоне слабой макроэкономической статистики, и сдержанности ФРС в отношении повышения учетной ставки во второй половине года. Заявленные Дональдом Трампом реформы пока не находят достаточной поддержки в Конгрессе, что также сдерживает Центробанк от ужесточения денежно-кредитной политики.

Самыми слабыми валютами против доллара США оказались *узбекский сум* (22,5%), *таджикский сомони* (11,9%), и *аргентинский песо* (7,5%).

Падение *аргентинского песо* вызвано продажами после отказа MSCI Inc., провайдера фондовых индексов, предоставить Аргентине статус *emerging markets*. Это решение оставило страну в списке фронтирных рынков, как минимум, до июня 2018 года. Кроме того, давление на валюту оказало падение цен на нефть.

Мексиканский песо укрепился на 12,6%. Этому способствовало снижение опасений перед протекционистской риторикой Дональда Трампа и противодействий миграционным указам. Мексика ведет активные переговоры с другими странами региона для уменьшения негативного влияния на экономику от «заморозки» экономической интеграции Мексики и США.

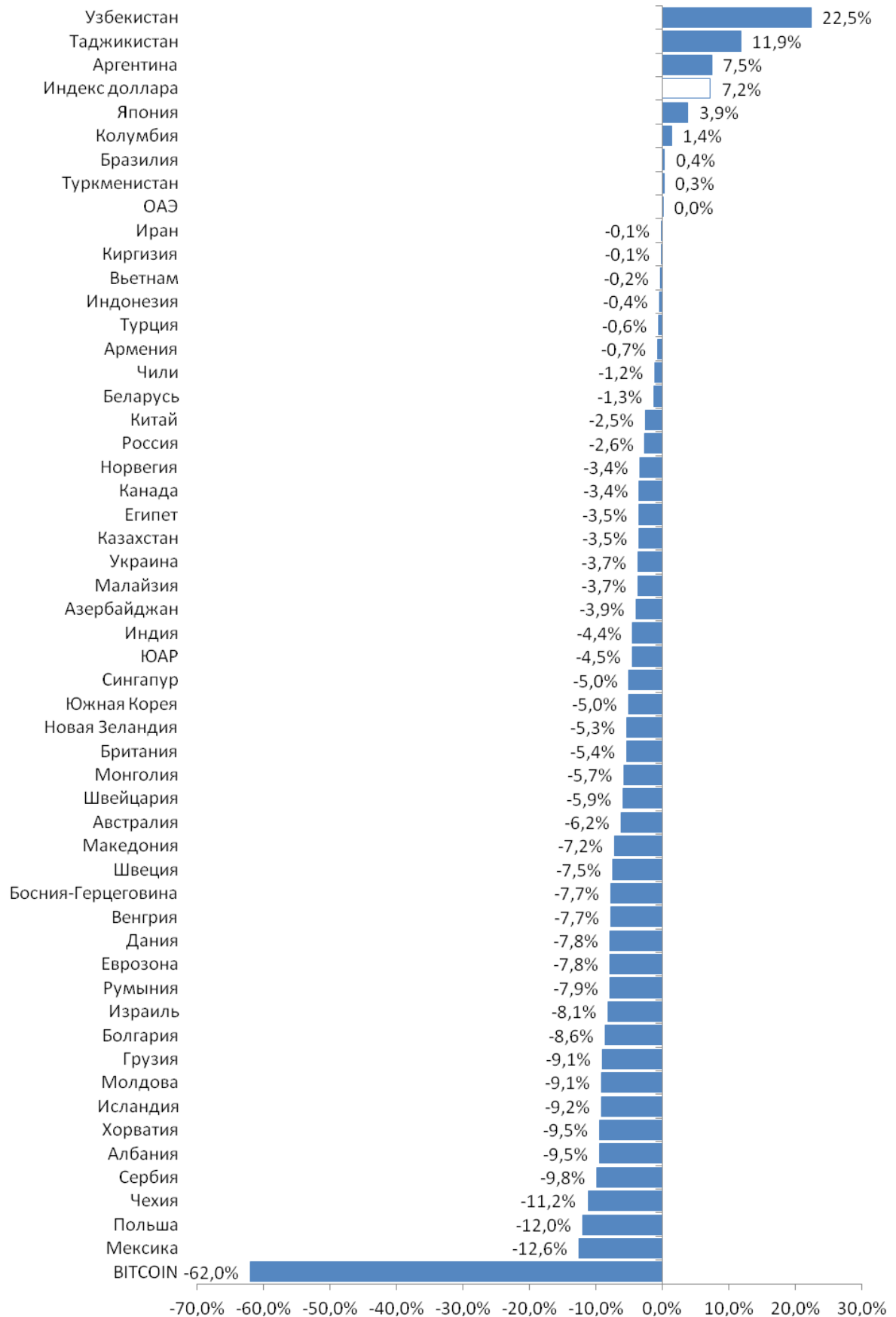
Польский злотый и *чешская крона* показали рост на фоне восстановления евро против доллара (7,8% в первом полугодии).

Доллар снизился против *Bitcoin* на 62%. За второй квартал цена *Bitcoin* взлетела более чем в 2,5 раза, с фиксацией внутридневного максимума на уровне 2879 долларов за 1 *Bitcoin* и закрытием квартала на уровне выше 2400 долларов. Инвесторы обращают внимание на *Bitcoin*, как на средство заработка, а не криптовалюту расчетов. Оправданный рост *Bitcoin* происходит как раз в период расчетов за товары и услуги, и распространения криптовалюты, как валюты расчетов, а не в период спекулятивного пассивного удержания *Bitcoin* в портфеле.

Высокий интерес к криптовалютам связан, в том числе с применением *Bitcoin* при проведении расчетов между участниками, а также хеджированием рисков от девальвации валют развивающихся рынков и обхода валютных ограничений.

Динамика доллара США с начала 2017 года

("+" девальвация локальной валюты, "-" укрепление локальной валюты)

Инфляция в 2017 году может превысить бюджетный прогноз

Индекс потребительских цен в Украине в 2017 году может оказаться выше прогноза 8,1%, заложенного в бюджет, и показателя прошлого года, ***считает Андрей Шевчишин, старший аналитик ГК FOREX CLUB.***

Основной рост потребительских цен сформировался в первой половине года, и во второй половине года ожидается замедление, в том числе за счет дефляции в июле и августе. Однако если дефляции не произойдет, это ускорит годовые темпы инфляции.

Ценовое давление будет формироваться в осенний период. При активном экспорте и низком урожае, образуется внутренний дефицит, который будет толкать цены вверх. При сокращении бюджетных поступлений из-за замедления экономики, возможно повышение акцизов на некоторые подакцизные товары.

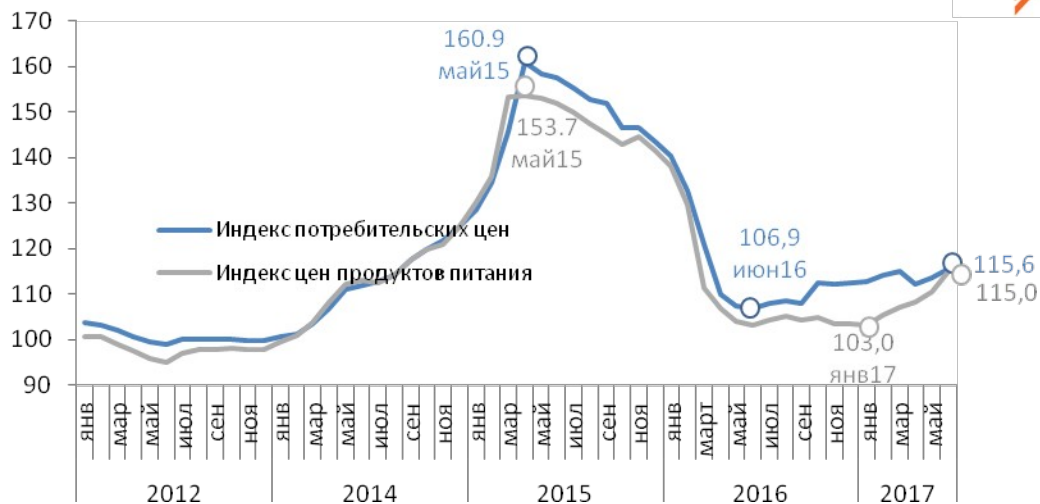
«Инфляция по итогам года может превысить бюджетный прогноз, и достигнуть 11,5-14,5% на фоне роста цен на продукты питания и регулируемые тарифы в первой половине года. Усилят инфляцию колебания курса гривны ниже 28 грн. за доллар, что отразится ростом стоимости энергоносителей и топлива», – *прогнозирует эксперт.*

Снижение курса гривны до 27,5-28 грн. за доллар и больше, по его мнению, окажет давление на цены импортных товаров, поскольку пересмотр цен на энергоносители и топливо ляжет на конечного потребителя. Кроме этого, глобальная ценовая конъюнктура на рынке нефти и газа может, как ослабить, так и усилить этот тренд.

Повышение пенсий и зарплат незначительно повлияет на инфляцию. Если рынок попытается спекулятивно разогреть цены, но конечный спрос будет низким, спекулятивный рост приостановится. Повышенные выплаты тогда будут направлены на оплату коммунальных услуг, при снижении уровня субсидирования.

Годовой рост потребительских цен в Украине в первой половине года достиг самого высокого уровня среди стран Европы и СНГ – 15,6%. Текущий показатель вдвое выше показателя июня 2016 года, превышает ставку рефинансирования НБУ (12,5%) и бюджетный ориентир на конец года. Средний показатель инфляции в большинстве стран Европы составляет 1,8%, в странах СНГ – 7,3%. Высокие темпы роста потребительских цен отмечены также в Азербайджане (13,8%), Турции (10,9%) и Таджикистане (8,7%).

Индекс потребительских цен в Украине, г/г

Годовая инфляция в странах Европы и СНГ

*По данным Eurostat, <http://www.tradingeconomics.com/>, и комитетов статистики стран СНГ

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ¹

¹ Збережено стиль і граматику оригіналу

Е-декларування. ментальний аспект.... Краще не помічати, аніж боротися

«Errando discimus»

Нещодавній скандал, пов'язаний з роботою єдиного державного реєстру декларацій та можливим звільненням керівництва Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) через провал 2-ої хвилі кампанії електронного декларування, збурих громадськість, водночас оголивши низку наріжних питань та надавши широке поле для роздумів для громадськості та активістів.

Суть проблеми

Відповідно до п. 1 Рішення НАЗК від 10.06.2016 № 2 «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.07.2016 за № 958/29088, система подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, мала здійснювати свою роботу в два етапи:

перший етап – з 01 вересня до 30 жовтня 2016 року;

другий етап – з 01 січня до 01 квітня 2017 року.

Однак уже безпосередньо перед запланованим стартом кампанії виявилось, що програмне забезпечення для роботи з електронними деклараціями абсолютно не готове до експлуатації. Зрештою система е-декларування була запущена вчасно, 01 вересня 2016 року.

«Бездоганна» робота Системи продовжилася і на другому етапі е-декларування. Зокрема, замість запланованого строку закінчення цього етапу декларування – 01 квітня 2017 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей фінансового контролю окремих категорій посадових осіб» цей строк був продовжений до 01 травня 2017 року. Причиною тому послужила зупинка роботи Єдиного державного реєстру декларацій за тиждень до закінчення терміну подання е-деклараций.

22 лютого 2017 рішенням НАЗК було доручено члену Національного агентства – заступнику голови Руслану Радецькому – за результатами першого етапу е-декларування провести повну перевірку відповідних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій державного або місцевого самоврядування, які обіймають відповідальне та особливо відповідальне становище, за 2015 рік. Однак станом на сьогодні перед членами НАЗК й досі не були представлені результати такої перевірки.

Зазначені обставини недвозначно наштовхують на роздуми про істинні причини таких «збоїв» у роботі системи та зміцнюють впевненість у бажанні окремих чиновників приховати свої реальні доходи, а відтак уникнути можливої відповідальності. З огляду на це цілком обґрунтованим постає питання про можливість відповідальності таких е-декларантів.

Нормативне регулювання

Нормативну базу функціонування єдиного державного реєстру декларацій

складають: Закони України «Про запобігання корупції», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», рішення НАЗК від 10.06.2016 № 3 «Про функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», рішення НАЗК від 10.06.2016 № 2 «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», рішення НАЗК від 17.06.2016 № 2 «Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків» та інші.

Актуальні проблеми

На перший погляд необачна «відвертість» вітчизняних можновладців, що виявилася в декларуванні непомірних, як для України, статків, що вимірюються сотнями тисяч доларів на банківських рахунках та десятками найменувань цінних речей, може здатися крайнім проявом зухвалості з їхнього боку, однак можливість здійснення такої поведінки має і своє нормативне обґрунтування, принаймні в частині декларованого рухомого майна. Зокрема, ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції», що визначає інформацію, яка має міститися в декларації, містить відповідну примітку такого змісту:

«Декларування цінного рухомого майна, права на яке набуті до подання суб'єктом декларування першої декларації відповідно до вимог цього Закону, здійснюється з обов'язковим зазначенням інформації про набуття такого майна до початку періоду здійснення діяльності з виконання функцій держави або місцевого самоврядування або у такий період. При цьому зазначення даних щодо його вартості та дати набуття у власність, володіння або користування не є обов'язковим».

Водночас вищезазначене не виключає проведення передбачених п. 3 частини першої ст. 48 Закону України «Про запобігання корупції» логічного та арифметичного видів контролю за поданими деклараціями.

Згідно з п. 2 розд. I Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого рішенням НАЗК від 10.06.2016 № 3, логічний контроль – це встановлення логічної відповідності, повноти та співвідношення відомостей, зазначених у декларації чи повідомленні, про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування.

Процедура здійснення такого виду контролю визначена в Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого рішенням НАЗК від 10.02.2017 № 56.

Згідно з положеннями п. 7 розд. II Порядку:

Логічний та арифметичний контроль декларації, що проводиться автоматично за допомогою засобів програмного забезпечення Реєстру, містить такі складові:

1) контроль відповідності відомостей декларації (далі – Складова-1) – порівняння складових інформації, що зазначена в декларації, з метою

встановлення їх відповідності та/або невідповідності одна одній, що здійснюється після подання декларації;

2) контроль відповідності відомостей декларації відомостям баз даних (далі – Складова-2) – порівняння відомостей, що зазначені в декларації, яка проходить повну перевірку, з відомостями в інших деклараціях цього суб'єкта декларування, відомостями з реєстрів, баз даних та інших інформаційно-телекомунікаційних систем державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, які можуть містити інформацію про окремі об'єкти декларування (далі – відповідні бази даних), що здійснюється після подання декларації.

Складова-2 здійснюється згідно із затвердженими рішенням Національного агентства правилами автоматизованої перевірки декларацій та їхніх вагових коефіцієнтів (далі – Правила автоматизованої перевірки).

Логічний та арифметичний контроль у частині Складової-2 не проводиться до затвердження Національним агентством Правил автоматизованої перевірки та забезпечення технічної можливості їх застосування.

Тобто у процесі здійснення логічного та арифметичного контролю, що у свою чергу є похідним від зазначеного, уповноважені суб'єкти НАЗК здійснюють перевірку поданих декларацій на відповідність зазначених у них відомостей дійсному майновому стану декларантів і, що найголовніше, обставинам і джерелам набуття ними об'єктів декларування.

Аналізуючи зазначене, можна дійти висновку про те, що контроль здійснюється електронною системою, перевірка декларації за якою не може бути проведена в повному обсязі до затвердження Національним агентством Правил автоматизованої перевірки.

Однак алгоритм вирішення питання перевірки декларацій до впровадження автоматизованої системи перевірки знаходимо у листі Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.01.2017 № 085-03/1908/128. Зокрема, у ньому зазначено:

Відповідно до п. 1 частини першої ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство з метою виконання покладених на нього функцій має право одержувати в установленому порядку за письмовими запитами від державних органів, органів АРК, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань, інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань.

Національне агентство отримало доступ до таких інформаційних баз давних державних органів:

База даних підсистеми НАІС «Єдиний державний реєстр МВС»;

Реєстр платників податків – фізичних осіб, які мають у власності (іншому праві користування) значні пакети акцій (10 і більше відсотків статутного капіталу) емітентів;

Державний реєстр речових прав на нерухоме майно;

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

Інформація про набуті до 01 січня 2013 року речові права на земельні

ділянки, а також про вартість їх придбання;

Державний реєстр обтяжень рухомого майна;

Державний судовий реєстр України та інформація із Судової книги України;

Державний реєстр цивільних повітряних суден України.

Отже, попри те, що Національне агентство й досі не затвердило Правил автоматизованої перевірки декларацій, а відповідна система не розпочала свого функціонування, перевірка е-декларацій таки буде проводитися. Інструментом перевірки слугуватимуть дані вищезазначених реєстрів, а також відповідні запити НАЗК, перевірка декларацій при цьому буде здійснюватися не в автоматичному режимі.

У разі виявлення за результатами зазначеного контролю в досліджуваних деклараціях невідповідностей, зазначені декларації підлягатимуть обов'язковій повній перевірці, відповідно до положень абзацу третього частини першої ст. 50 Закону України «Про запобігання корупції».

Згідно з частиною першою ст. 50 Закону України «Про запобігання корупції» повна перевірка декларації полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірці на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення і може здійснюватися у період здійснення суб'єктом декларування діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох років після припинення такої діяльності.

Відповідно до пп. 2 п. 6 розд. III Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого рішенням НАЗК від 10.02.2017 № 56, повна перевірка декларацій передбачає:

аналіз відомостей про об'єкти декларування (об'єкти нерухомості; об'єкти незавершеного будівництва (в тому числі інформація щодо власника або користувача земельної ділянки); цінне рухоме майно (крім транспортних засобів); цінне рухоме майно – транспортні засоби; цінні папери; інші корпоративні права; юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї; нематеріальні активи; доходи, у тому числі подарунки; грошові активи; фінансові зобов'язання; видатки та правочини суб'єкта декларування; посади чи роботи за сумісництвом суб'єкта декларування; членство суб'єкта декларування в об'єднаннях (організаціях) та входження до їх органів), зазначені в деклараціях суб'єкта декларування, та їх порівняння з відомостями з реєстрів, баз даних, інших інформаційно-телекомунікаційних систем державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, що можуть містити інформацію про об'єкти декларування, які мають відобразитися в декларації.

Отже, у разі невідповідності зазначених в е-деклараціях відомостей дійсному майновому стану декларантів такі декларації будуть додатково перевірені на наявність ознак незаконного збагачення.

Водночас відповідно до положень п. 12 частини першої ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції» національне агентство з метою виконання

покладених на нього повноважень має право ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень.

Згідно з частиною першою ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність; правопорушення, пов'язане з корупцією, – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

Отже, на сьогодні існує пряма вимога закону щодо здійснення автоматизованої перевірки е-декларацій. Водночас у зв'язку з відсутністю електронної системи та затверджених Правил автоматизованої перевірки така норма фактично є мертвою. Зазначене, однак, ніяк не може виступати підставою для залишення таких декларацій без перевірки. Тому на час перехідного періоду впровадження системи при визначенні порядку проведення перевірки слід звертатися до ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції», яка, серед іншого, визначає право НАЗК використовувати інформаційні бази давних державних органів, формувати відповідні запити та вживати заходи щодо притягнення до відповідальності винних осіб. Саме ця тріада визначає можливість здійснення НАЗК перевірок е-декларацій не в автоматизованому режимі і таким чином забезпечує можливість здійснення контролю за інформаційним наповненням е-декларацій до впровадження електронної системи перевірки (<http://jurblog.com.ua/2017/06/e-deklaruvannya-mentalniy-aspekt-krasche-ne-pomichati-anizh-borotitsya/>). – 2017. – 27.06).

***

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Андрей Леоненц

У яких випадках реєстрація податкових накладних зупинятиметься?

Переслідуючи мету боротьби із «скрутками» в ПДВ, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21.12.2016 № 1797-VIII включено до Податкового кодексу України (далі – ПК України) норми, якими регламентовано механізм зупинення реєстрації «ризикових» податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН).

Зокрема, його запровадження розпочалось із роботи у тестовому режимі з 01.04.2017 та продовжиться повноцінною роботою з 01.07.2017.

Під час перехідного періоду «ризикові» податкові накладні/розрахунки коригування виявлятимуться без фактичної зупинки реєстрації в ЄРПН (п. 53

підрозд. 2 розд. XX ПК України). Починаючи із середини травня 2017 року деякі платники при спробах зареєструвати свої податкові накладні отримували квитанції про те, що їхні операції підпадають під категорію «ризикових» без фактичного блокування реєстрації таких податкових накладних. При тому, п. 201.16 ст. 201 ПК України закріплює вимогу, що реєстрація податкової накладної в ЄРПН може бути зупинена у разі її відповідності сукупності критеріїв оцінки ступеня ризиків, достатніх для зупинення реєстрації податкової накладної в ЄРПН, які визначаються Міністерством фінансів України (далі – критерії). На той час такі критерії перебували на стадії проекту і не були затверджені, тому виникає питання щодо легітимності таких повідомлень.

І ось, 20.06.2017, за десять днів до початку повноцінної роботи механізму зупинення реєстрації ризикових податкових накладних в ЄРПН, був опублікований та набрав чинності наказ Мінфіну від 13.06.2017 р. № 567, яким визначаються одні із найголовніших елементів такого механізму, а саме:

1. Критерії оцінки ступеня ризиків, достатніх для зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в ЄРПН (далі – Критерії оцінки). Саме на них і зосередимо увагу у даному огляді.

2. Вичерпний перелік документів, достатніх для прийняття рішення про реєстрацію податкової накладної/розрахунку коригування в ЄРПН.

Отже, автоматизований моніторинг відповідності податкових накладних Критеріям оцінки здійснюватиметься лише щодо таких податкових накладних/розрахунків коригування, які не відповідатимуть ні одній із наступних ознак:

1) податкова накладна не підлягає наданню отримувачу (покупцю), та/або складена за операцією, що є звільненою від оподаткування;

2) обсяг постачання, зазначений в податкових накладних/розрахунках коригування, зареєстрованих в ЄРПН у поточному місяці, з урахуванням податкової накладної, поданої на реєстрацію в ЄРПН, становить менше 500 000 грн. та керівник – посадова особа такого платника є особою, яка займає аналогічну посаду не більше ніж у трьох діючих платників податків;

3) загальна сума сплачених платником у 2016 році сум ЄСВ та податків/зборів (крім суми ПДВ, сплаченої при ввезенні товарів на митну територію України) становить більше 5 млн. грн. (ознака використовується з 01.04.2017 р. до 01.01.2018 р.);

4) значення показників D та P одночасно відповідають таким значенням: (1) $D > 0,05$; (2) $P < P_m \times 1,3$.

Розраховуються ці показники наступним чином:

(1) $D = (\text{ЄСВ} + \text{ПДВ (крім ПДВ, сплаченого при ввезенні товарів)} + \text{збори (сплачені за останні 12 місяців)}) / (\text{загальна сума поставлених товарів/послуг за ставкою 20 \% та 7\% (за останні 12 місяців)})$;

(2) сума ПДВ за звітний період[1] $< 1,3 \times$ найбільша зареєстрована місячна сума ПДВ за останні 12 місяців

Тобто, у разі невідповідності податкової накладної/розрахунку коригування хоча б одній із вказаних ознак, така податкова накладна (розрахунок коригування) підлягає наступній перевірці на наявність ризиків, достатніх для зупинення їх реєстрації в ЄРПН. Наявність зазначених вище ризиків

визначаються за такими критеріями:

а) Критерій 1, який визначається за формулою:

обсяг постачання товару/послуги, зазначений у податковій накладній, яка подана на реєстрацію в ЄРПН* $> 1,5 \times$ залишок

Залишок = (обсяг постачання такого товару/послуг, зазначеного у зареєстрованих податкових накладних/розрахунках коригування) – (обсяг придбання/ввезення такого товару/послуг, зазначеного в отриманих податкових накладних/розрахунках коригування та митних деклараціях).

Крім того, для наявності вищезазначеного критерію 1 необхідно, щоб:

1) в поданій на реєстрацію податковій накладній були відсутні товари/послуги, що вказані в інформації, наданій платником за встановленою у Додатку до Критеріїв оцінки формою, як товари/послуги, що на постійній основі постачаються (виготовляються).

2) в такому залишку переважають товари з кодами згідно з УКТ ЗЕД, які визначаються ДФС, більше 75 % загального такого залишку.

б) Критерій 2 застосовується у разі відсутності (анулювання, призупинення) ліцензій, які засвідчують право платника на виробництво, експорт, імпорт, оптову і роздрібну торгівлю такими підакцизними товарами (продукцією) як спиртом етиловим та іншими спиртовими дистилятами, алкогольними напоями, пивом, тютюновими виробами, тютюном та його промисловими замінниками, якщо такі товари зазначені у поданій для реєстрації податковій накладній.

Варіант проекту Критеріїв оцінки, опублікований 05.05.2017 р., містив ще третій критерій, який стосувався співвідношення сум ПДВ у зареєстрованих протягом місяця розрахунках коригування до фактично сплаченого ПДВ за такий місяць, проте в остаточному варіанті наказу Мінфіну для нього не знайшлося місця.

Зрештою, від ДФС вимагається здійснення поточного аналізу ефективності застосування відповідних критеріїв та за підсумками кварталу надавати Мінфіну пропозиції щодо їх вдосконалення.

[1] Цей показник враховує суми податку, зазначені як в зареєстрованих податкових накладних/розрахунках коригування, так і в поданих на реєстрацію (<http://jurblog.com.ua/2017/06/u-yakih-vipadkah-reestratsiya-podatkovih-nakladnih-zupinyatimetsya/>). – 2017. – 29.06).

***

Блог на сайті «Судебно-юридическая газета»

Про автора: Екатерина Широкая

Електронні докази — крок в сучасний світ

Розвиток інформаційних технологій (поява електронної валюти Bitcoin, розвиток віртуальної інфраструктури), активне використання електронних засобів комунікації обумовлюють зміни...

Розвиток інформаційних технологій (поява електронної валюти Bitcoin, розвиток віртуальної інфраструктури), активне використання електронних засобів комунікації обумовлюють зміни в усіх сферах суспільних взаємовідносин — від подання податкової звітності до оплати товарів та послуг.

Судочинство в Україні також зазнає змін під впливом динамічного розвитку інформаційних технологій.

Все більшого значення набуває нова форма існування інформації — електронна. Водночас порядок використання такої інформації при здійсненні судівництва потребує відповідного законодавчого врегулювання. В українському законодавстві тільки поняття «електронний документ» було закріплено з прийняттям Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 року №851-IV та «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 року №852-IV.

У Кодексі адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року, в редакції, що діє на цей час, електронні документи віднесені до письмових доказів (ст. 79). В проекті нового Кодексу законодавець зважив на актуальність такого виду доказу та виділив його в окремий вид доказів — електронні докази. У ст. 99 проекту КАС України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах та ін.), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в т.ч. в мережі Інтернет).

Характерними ознаками електронних доказів, на нашу думку, є:

- 1) існування у нематеріальному вигляді;
- 2) неможливість безпосереднього сприйняття інформації, що обумовлює необхідність використання технічних та програмних засобів для одержання відомостей;
- 3) наявність технічного носія інформації;
- 4) можливість копіювання або переміщення на інший носій без втрати своїх характеристик;
- 5) особливий статус «оригіналу», який може існувати в декількох місцях.

Електронні засоби доказування — це передбачені законом процесуальні форми текстової, звукової та візуальної інформації, яка створена та збережена за допомогою технічних та програмних засобів. Отже, до електронних доказів відносяться не лише електронні документи, а й відомості, отримані в мережі Інтернет, аудіо- та відеозаписи, електронні поштові повідомлення.

Подача електронних доказів. За проектом нового Кодексу учасники справи зобов'язані подавати наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховуючи докази. Процесуальні документи в електронній формі мають подаватися учасниками справи до суду з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення форм процесуальних документів відповідно до Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Проект КАС України врегулює порядок огляду електронних доказів.

Так, згідно положень ст. 81 проекту КАС, письмові, речові і електронні докази, які не можна доставити в суд, оглядаються за їх місцезнаходженням. В

порядку, визначеному цією статтею, суд за заявою учасника справи чи з власної ініціативи може оглянути веб-сайт (сторінку), інші місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту.

Електронний цифровий підпис за правовим статусом прирівнюється до власноручного підпису (печатки) у разі, якщо:

1) електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису;

2) під час перевірки використовувався посилений сертифікат ключа, чинний на момент накладення електронного цифрового підпису;

3) особистий ключ підписувача відповідає відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про електронний цифровий підпис»).

В умовах цифрової епохи та швидкого розвитку сучасного світу адміністративне судочинство не може собі дозволити не відповідати реаліям часу, тому в найкоротшій термін наше законодавство повинно відреагувати на виклики реальності цифрового часу, розвиваючись разом зі світом (<http://sud.ua/ru/news/blog/105573-elektroni-dokazi-krok-v-suchasniy-svit>). – 2017. – 26.06).

***

Блог на сайті «Судебно-юридическая газета»

Про автора: Анна Вронская

Розширення способів судового захисту відповідно до проектів ГПК, ЦПК та КАС

Відповідно до ст. 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободу від порушень і протиправних посягань.

Розширення способів судового захисту відповідно до проектів ГПК, ЦПК та КАС

Відповідно до ст. 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободу від порушень і протиправних посягань.

Одним з концептуальних положень проектів нових процесуальних кодексів (законопроект №6232) є надання суду права у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону. Ця новела закріплена у ч. 2 ст. 5 нової редакції ГПК, ч. 2 ст. 5 нової редакції ЦПК та ч. 2 статі нової редакції КАСУ.

При цьому положення нових ГПК та ЦПК передбачають, що суд може скористатися таким правом відповідно до викладеної в позові вимоги особи, яка звертається до суду, в той час як проект КАС передбачає, що суд сам обирає такий спосіб.

Крім запровадження загальних норм, які стосуються способів захисту, проекти кодексів також доповнені новелами, які значно розширюють можливості судового захисту, якими можуть користуватись сторони.

Так, зокрема, у ГПК передбачені положення, які дозволяють

використовувати показання свідків як джерело доказів.

Відповідно до ст. 88 проекту ГПК, показання свідка — це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб. Слід звернути увагу на те, що на підставі показань свідків не можуть встановлюватися обставини (факти), які відповідно до законодавства або звичаїв ділового обороту відображаються (обліковуються) у відповідних документах.

Проект ГПК також передбачає, яким чином мають бути оформлені показання. Показання свідка викладаються ним письмово у заяві свідка. Підпис свідка на заяві посвідчується нотаріусом. Не вимагається нотаріальне посвідчення підпису сторін, третіх осіб, їх представників, які дали згоду на допит їх як свідків.

Новелою ГПК також є і можливість письмового опитування учасників справи в якості свідків. Ст. 91 проекту ГПК передбачено, що учасник справи має право поставити в першій заяві по суті справи або у додатку до неї десять запитань іншому учаснику справи про обставини, які мають значення для справи. Учасник справи, якому поставлено питання іншим учасником справи, зобов'язаний надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті.

Слід звернути увагу, що на запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповідь надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням. Тобто, на думку автора, повноваження щодо надання відповідей на питання іншого учасника справи повинні бути окремо зазначені в дорученні.

Зазнали змін і положення про проведення експертиз. Так, проектами всіх трьох кодексів (ст. 102 ГПК, ст. 107 ЦПК та ст. 104 КАС) передбачена можливість проведення експертизи не тільки на підставі ухвали суду, а й на замовлення учасників справи. Зокрема, учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення. У висновку експерта зазначається, що висновок підготовлений для подання до суду, а експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок. Експерт, який склав висновок за зверненням учасника справи, має ті ж права і обов'язки, що і експерт, який здійснює експертизу на підставі ухвали суду.

Новелою, що викликає багато дискусій, є запровадження в проектах трьох кодексів можливості залучення експерта з питань права. Так, проектами кодексів (ст. 71 ГПК, ст. 74 ЦПК та ст. 69 КАС) передбачено, що як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом.

З цього приводу слід зазначити, що залучення експертів з окремих питань права є усталеною практикою у судах багатьох зарубіжних країн. Багато українських юристів також викликалися в суди іноземних країн для надання таких висновків, наприклад, з питань українського законодавства. На думку автора, така норма лише розширить можливості захисту та буде сприяти більш ефективному судочинству.

Слід звернути увагу, що за проектами нових кодексів висновок експерта у

галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

Проекти кодексів також запроваджують можливість застосування заходів процесуального примусу у разі неповідомлення суду про неможливість подати докази, витребувані судом, або неподання таких доказів без поважних причин. Проекти ГПК та КАС встановлюють, що у разі неподання учасником справи (суб'єктом владних повноважень) витребуваних судом доказів без поважних причин або без повідомлення причин, суд, залежно від того, яка особа ухиляється від їх подання та яке ці докази мають значення, може визнати обставину, для з'ясування якої витребувався доказ, або відмовити у її визнанні, або розглянути справу за наявними в ній доказами, а у разі неподання таких доказів позивачем — залишити позовну заяву без розгляду. Проект ЦПК ще й посилює цю норму положенням про те, що притягнення винних осіб до відповідальності не звільняє їх від обов'язку подати витребувані судом докази.

Зручною для захисту є новела, передбачена в ст. 83 ГПК, ст. 86 ЦПК та ст. 81 КАС щодо огляду доказів за їх місцезнаходженням. Так, письмові, речові і електронні докази, які не можна доставити в суд, оглядаються за їх місцезнаходженням. Суд за заявою учасника справи чи з власної ініціативи може оглянути веб-сайт (сторінку), інші місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту. У разі необхідності для проведення такого огляду суд може залучити спеціаліста.

Докази, що швидко псуються, негайно оглядаються судом з повідомленням про призначений огляд учасників справи. Неявка цих осіб не перешкоджає огляду речових доказів (ст. 84 ГПК, ст. 87 ЦПК та ст. 82 КАС)

Пришвидщенню розгляду справ може сприяти і можливість надання судом доручень щодо збирання доказів (ст. 85 ГПК, ст. 88 ЦПК та ст. 83 КАС).

Так, суд, який розглядає справу або заяву про забезпечення доказів, в разі виникнення потреби в збиранні доказів за межами його територіальної юрисдикції може доручити відповідному суду вчинити певні процесуальні дії.

На окрему увагу заслуговують і новели щодо електронного суду, які також значною мірою розширюють можливості захисту для сторін. Але це — вже тема для окремого блогу (<http://sud.ua/ru/news/blog/105617-rozshirennya-sposobiv-sudovogo-zakhistu-vidpovidno-do-proektiv-gpk-tspk-ta-kas>). – 2017. – 27.06).

***

Блог на сайті «Ракурс.ua»

Про автора: Анатолій Новосельцев

Пара слов о гражданско-процессуальных безобразиях

Не предусмотрено механизмов обжалования издевательства над правом человека на быстрый и эффективный суд

В то время как все общественные активисты и активисточки пребывают в состоянии эйфории, экстаза и восторга от принятия Верховной Радой в первом чтении законопроекта № 6232 от 23 марта 2017 года, которым Хозяйственный процессуальный кодекс (ХПК), Гражданский процессуальный кодекс (ГПК) и Кодекс административного судопроизводства (КАС) изложены целиком в новой

редакции, позволю себе немного вернуть всех нас на грешную землю и поговорить о том, что больше всего раздражает простых обывателей в суде, когда нервы закипают настолько, что уже никакого правосудия больше не требуется.

Речь идет о процессуальном бездействии, которым грешат практически все действующие судьи, но особенно умеют вывести из себя в общих судах при рассмотрении самых рядовых гражданских дел.

Предметом обжалования в публично-правовой сфере являются три объекта: решение субъекта властных полномочий, действие такого субъекта и, наконец, его бездействие в тех случаях, когда законом установлен срок на принятие определенного решения и/или совершение юридически значимого действия.

К сожалению, подобный шаблон применяется только к представителям первых двух ветвей власти — законодательной и исполнительной. Кроме того, по аналогии, подобные претензии в суде можно предъявить главе государства, прокурору, органам и должностным лицам местного самоуправления, а также иным лицам, наделенным властными полномочиями. А что же с третьей ветвью власти — судом? Увы, очень узок круг жалоб, которые можно подать в суд на сам суд.

Например, в п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституции 1996 года был закреплен такой принцип:

8) обеспечение апелляционного и кассационного обжалования решения суда, кроме случаев, установленных законом.

То есть еще 20 лет назад, при принятии Основного Закона, было заложено, что ни действия суда, ни тем более бездействие — не являются объектами обжалования. Такая постановка вопроса является более чем спорной. Почему действия президента, парламента и правительства, их бездействие может быть поводом для обжалования в суд, а то же самое в работе самого суда — в суд обжалованию не подлежит? Не очевидно.

С течением времени это породило целый клубок проблем в виде вседозволенности среди судей и работников судебного аппарата, создания невыносимых условий для рядовых граждан при реализации права на обращение в суд. Как следствие — выхолащивание самой идеи правосудия до нивелирования судов к роли бюрократических организаций вроде ЖЭКов, где можно убить полдня, прождать не один час, прежде чем вас выслушают или выдадут нужную бумагу.

Безусловно, существовал и существует компенсаторный механизм, который призван устранять подобные безобразия, — это привлечение судьи к дисциплинарной ответственности. Но этому инструменту присущи многочисленные недостатки.

Во-первых, данный метод носит внепроцессуальный характер, то есть не лежит в одной плоскости с законными интересами участников судебного процесса при рассмотрении конкретного дела и не привязан ни по срокам, ни по результатам к постановлению судебного решения.

Во-вторых, привлечь судью к дисциплинарной ответственности можно лишь за существенный проступок, поэтому вряд ли единичный случай волокиты или хамства судейских помощников станут поводом для этого.

И в-третьих, все это слишком сложно, долго, связано с еще большей волокитой, а главное — не направлено непосредственно на устранение причины, которая стала поводом для обращения с жалобой на судью.

Подобная гибридная модель контроля над работой судебных органов хорошо работала в советские времена по одной простой причине: надзором за судебными органами занимались одновременно отделы райкомов партии и прокуратура. Обе системы тогда функционировали исправно, как часы. Поэтому любая жалоба простого трудового человека на безобразия в работе аппарата суда мгновенно реализовывалась несколько варварскими, но эффективными мерами: председателю суда грозили исключением из партии, прокуратура брала под микроскоп каждое судебное решение и не только, например — уровень «скромности» жилищно-бытовых условий служащих Фемиды... Все это в совокупности, при помощи страха и произвола, позволяло снимать остроту организационных проблем правосудия и придавало ускорение судебным органам.

Такие методы недопустимы в демократическом правовом государстве. Но, чего греха таить, даже сейчас многие у нас в стране апеллируют именно к таким методам работы, включая воинствующих антикоммунистов. Этим силен авторитаризм: он дает быстрые и простые ответы на сложнейшие вопросы государственного строительства.

Другое дело, что самое сложное в диктатуре — обеспечить пропорциональность и адресность государственного произвола. Потому что не всякий клин вышибают клином и не зря шутят о наказании невиновных и награждении непричастных...

В наших условиях не работает ничего: райкомов партии больше нет, а те партии, что есть, — не внушают ни страха, ни уважения.

Прокуратура нынче не только не ведет надзор за судебной системой, но и вообще надзор за законностью в стране более не обеспечивает. И уж тем более прокуратуру все меньше волнуют судебные решения с признаками нарушения прав и свобод граждан. По инерции прокуратура еще делает вид, что отстаивает чьи-то интересы в суде, но уверяю вас, после конституционной реформы от 2 июня 2016 года это ненадолго...

Что же остается? Выходит, что суд — это государство в государстве, где всякий проситель должен смиренно ждать, когда у судебных помощников дойдут до него руки. Ваше исковое заявление лежит в суде три месяца без назначения? Ну и что? Куда это можно обжаловать? А никуда! Судья перенес рассмотрение дела с мая на ноябрь? Долго, согласен. Но выхода нет — несмотря на то, что это прямо противоречит всем процессуальным срокам рассмотрения судебного дела, вы ничего никому не докажете. Не предусмотрено механизмов обжалования такого издевательства над правом человека на быстрый и эффективный суд. Можно, конечно, повышать голос, угрожать жалобами в Высший совет правосудия и т. п. Кому-то это удастся, у кого-то приводит к обострению конфликта.

Если бы статус председателя суда не был низведен до уровня завхоза, то можно было бы, например, возложить разрешение таких жалоб на председателя. Но пока это нереально по идеологическим соображениям.

По своему опыту скажу, что в тех случаях, когда истцы принуждали судей к выполнению требований процессуального законодательства, это оборачивалось проигрышем по сути заявленных исковых требований. Именно таким образом судьи «наказывают» излишне принципиальных ходатаев.

Зная эту «кухню», обычно советую людям так: запаситесь терпением и успокоительными таблетками, не обижайтесь на убогих из числа работников аппарата суда: у них у самих жизнь в суде не сахар... Не грубите и не делайте замечаний «их чести», даже если они в рабочее время ходят по магазинам, в парикмахерскую, являются к середине дня, едят прямо за рабочим столом, иногда даже во время заседания, под звукозапись... Вы ничего не понимаете в правосудии: у них работа тяжелая, нервная, будьте снисходительны! Когда нервничаешь, хочется жевать, а кому-то — еще и запить...

Скажу больше — зачастую в судебной волоките не вся вина лежит на судьях. Мало кто знает, но основная причина нарушения всех разумных сроков назначения судебных дел для рассмотрения — вовсе не загруженность судей. Причина была заранее предусмотрена и прописана в ч. 4 ст. 122 ГПК:

4. Вопрос об открытии производства по делу или об отказе в открытии производства по делу судья решает не позднее трех дней со дня поступления заявления в суд или окончания срока, установленного для устранения недостатков, и не позднее следующего дня после получения судом в порядке, предусмотренном частью третьей настоящей статьи, информации о месте жительства (пребывания) физического лица.

Для понимания приведем первые два абзаца из ч. 3 ст. 122 ГПК, где говорится следующее:

3. В случае если ответчиком в исковом заявлении, поданном и оформленном в порядке, установленном настоящим Кодексом, указанное физическое лицо, не являющееся субъектом предпринимательской деятельности, суд не позднее двух дней со дня поступления искового заявления в суд обращается в соответствующий орган регистрации места пребывания и места жительства о предоставлении информации о зарегистрированном месте жительства (пребывания) такого физического лица.

Информация о месте жительства (пребывания) физического лица должна быть предоставлена в течение трех дней с момента получения соответствующим органом регистрации места жительства и пребывания лица соответствующего обращения суда.

Как это работает на практике? Разумеется, никто и не думает открывать производство по делу в трехдневный срок, как того велит норма ст. 122 ГПК. Помощник судьи направляет запрос о месте проживания ответчиков в инстанции, расплывчато названные «органами регистрации места проживания физического лица».

Раньше, когда этим занималась Государственная миграционная служба, ответы приходили относительно быстро, примерно за 10–15 дней. Не три дня, как по закону, но все же. Совсем недавно провели очередную «реформу» и возложили эти функции на местные администрации. Теперь в тех случаях, когда нужно подтверждение о месте жительства для суда или для совершения нотариальных сделок с недвижимостью (о составе проживающих по адресу), —

и суды, и нотариусы вынуждены ждать минимум 30 дней для обработки такого запроса в местной администрации, как будто речь идет о рассмотрении обращения граждан.

Но реальность превзошла все реформаторские ожидания: на условиях анонимности в аппарате Святошинского районного суда г. Киева сообщили, что у них в порядке вещей сейчас получить ответы на запросы, отправленные еще в декабре-январе, хотя уже середина лета.

И все по закону: суд не может начать рассматривать дело, не получив подтверждение адреса. Но орган, который дает такое подтверждение, не имеет никакого отношения к судебной системе и никак не обязан выполнять требования ч. 3 ст. 122 ГПК. Истец в свою очередь не имеет никакого права обжаловать такое бездействие — не предусмотрено законом. Получается замкнутый круг, и теоретически можно допустить, что ваш иск могут вообще никогда не назначить к рассмотрению — и все по закону!

Если кто-то наивно думает, что новая реформа устраняет этот недочет, то хочу разочаровать: в новом ГПК прописано еще хуже. Согласно второму абзацу ч. 1 ст. 188 ГПК (новая редакция):

Если ответчиком указано физическое лицо, не имеющее статуса предпринимателя, суд открывает производство не позднее следующего дня со дня получения судом в порядке, предусмотренном частью восьмой настоящей статьи, информации о зарегистрированном в установленном законом порядке месте проживания (пребывания) физического лица-ответчика.

То есть в нашем случае это может быть и через полгода, а может — никогда.

Конечно, в других частях ст. 188 ГПК (новая редакция) была сделана неуклюжая попытка разрешить эту проблему. Согласно ч. 7 ст. 188 ГПК (проект):

7. Информация о месте проживания (пребывания) физического лица должна быть предоставлена в течение пяти дней с момента получения соответствующим органом регистрации места жительства и пребывания лица соответствующего обращения суда.

При этом, согласно ч. 8 ст. 188 ГПК (проект):

8. Судья с целью определения подсудности может также пользоваться данными Единого государственного демографического реестра.

Но опять же — «может пользоваться», а может и не пользоваться. Пять дней, предусмотренные ГПК, не указ для местной администрации, поскольку нормы ГПК написаны для участников судебного рассмотрения, в число которых «органы регистрации места проживания» не входят. Поторопить может только суд, если захочет...

Все эти неконкретные нормы написаны так, что принудить суд к их выполнению невозможно — и ответственности за их нарушение никакой. Ошибка, допущенная законодателями, очевидна: алгоритм действий суда при открытии дела ставит суд в зависимость от события, которое носит не процессуальный характер и от суда не зависит, — получение ответа на запрос от органа, суду не подотчетного.

При этом алгоритм действий истца ставит его в положение пассивного

созерцателя, когда у него нет никаких рычагов воздействия на ситуацию и нет способа защиты права. Истец может лишь положиться на удачное стечение обстоятельств.

И это только один элемент из целой пирамиды нефункциональных алгоритмов ГПК.

Поэтому прежде чем господам реформаторам процессуальных кодексов почивать на лаврах, настоятельно рекомендовал бы вникнуть в работу судебной системы и хотя бы для себя узнать все узкие места нынешнего ГПК. А уж потом заниматься реформаторскими фантазиями. Если к тому времени «концепция», как говорили в одном анекдоте, опять не поменяется... (<http://racurs.ua/1598-para-slov-o-grajdansko-processualnyh-bezobraziyah>). – 2017. – 04.07).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Сергій Дацюк, філософ

Чому зупинився конституційний процес?

Нинішній день Конституції лишився майже непомітним. Його затулили собою інші події. Виступ Президента з нагоди Дня Конституції України наразився лише на критичні кепкування – просуваючи ідею зняття депутатської недоторканності, потрібно так само активно просувати ідею закону про імпичмент. Президент звузив широку і змістовну конституційну реформу до вже проведеної так званої правової реформи в Конституції та до проекту зняття депутатської недоторканності. Про децентралізацію в його виступі вже навіть згадки немає.

Чому конституційна реформа стала настільки нецікавою в Україні?

Адже однією з найбільш потужних ідей Революції Гідності була Нова Конституція. І скільки б ми не говорили про зміну правил гри в економіці та політиці, про зміну соціо-культурної ситуації в Україні, про посилення самоврядування та громадського контролю за центральною владою, про з утвердження нової громадянської ідентичності в якості основної і домінуючої, найпотужнішим способом досягнення цього лишається Конституція.

Нова післямайданна влада теж використовувала ідею конституційних змін. "Жити по-новому" нинішнього Президента, перш за все, мало би означати – "жити за Новою Конституцією". І на початку, принаймні в публічній риторичі, влада на чолі з Президентом справді все так і розглядала.

Водночас післяреволюційний конституційний процес означений всього двома важливими моментами – спробою внести зміни до Конституції щодо децентралізації, яка призвела до кривавого протистояння під стінами Верховної Ради 31 серпня 2015-го року, та внесенням змін в Конституцію щодо правосуддя 2-го червня 2016-го року.

Тобто внесені лише ті зміни, які жодним чином не торкаються ані правил гри, ані соціо-культурної ситуації, ані посилення самоврядування та громадського контролю за центральною владою.

Головна проблема, яка досі є непереборною, – український правлячий клас не сприймає ідею Нової Конституції. Український правлячий клас готовий лише

на такі зміни до наявної Конституції, які не є принциповими щодо трансформації олігархічної влади у демократичну, тобто які здійснюються не в інтересах громади.

Три роки після революції дозволяють зробити висновок – конституційний процес зупинився і досить вже довго не може бути розблокований.

Під конституційним процесом в даному випадку розуміється весь комплекс конституційної роботи – ідеювання та пропозиція нових соціальних моделей співжиття українців та широке обговорення ідей та моделей у вигляді Суспільної Угоди, яка має стати основою чи техзаданням на текст Конституції, розробка конкуруючих проектів текстів Нової Конституції, які б реалізовували ці ідеї та моделі, обговорення цих текстів та аргументація на користь тих чи інших ідей та моделей, виокремлення альтернатив, винесення альтернатив на референдум, реалізація проголосованого на референдумі моделі в фінальному тексті Конституції, широке обговорення його та винесення на всенародне голосування.

Традиційне заперечення щодо неможливості зміни Конституції під час війни аж ніяк тут не працює, тому що під час війни можна і потрібно розробляти Нову Конституцію, обговорювати її та готувати фінальний текст. А от голосувати її можна вже після закінчення війни.

Чому ж цього не відбувається? Чому конституційний процес зупинено?

Перша і найбільш масштабна причина зупинки конституційного процесу полягає у тому, що правлячий клас, продемонструвавши позірну солідарність з громадою під час Революції Гідності та дуже недовго після її активного періоду, знову вдався до відтворення олігархічного консенсусу, тотальної корупції, правової безкарності багатих та владних при повній безсилості правосуддя.

Тобто український правлячий клас принципово не готовий до Нової Конституції, де була би прописана модель громадянського консенсусу, а правова відповідальність владоможців та багатіїв була би співмірною з відповідальністю простих громадян. Конституція в Україні перетворилася на Охрімову свиту, яку латають і латають, і ніякого толку з цього нема. Тобто правлячий клас готовий лише красти, корумпувати, використовувати владу для збагачення, нехтувати законами і при цьому не відповідати за збереження територіальної цілісності країни, не забезпечувати розвиток країни та не давати можливості її громадянам ставати забезпеченими і складати широкі верстви середнього класу. За великим рахунком, український правлячий клас бачить велику небезпеку у появі українського середнього класу, тому і Нова Конституція як проект власне українського середнього класу українським правлячим класом всіляко блокується.

Друга причина зупинки конституційного процесу полягає у тому, що взявши на себе відповідальність за конституційну реформу, український правлячий клас почав діяти щодо конституційного суверенітет так само, як він до того діяв щодо економічного, інформаційного та територіального суверенітету. Тобто український правлячий клас з 2014-го року почав торгувати конституційним суверенітетом в обмін на зупинку процесу втрати територіального суверенітету. Простіше кажучи, український правлячий клас виставив на міжнародні торги українську Конституцію за схемою – прописаний

в Конституції "особливий статус Донбасу" в обмін на припинення агресії і продовження втрати наступних частин територіального суверенітету України. Кричаве протистояння під стінами Верховної Ради було наслідком громадського протесту проти такої поведінки українського правлячого класу.

Третя причина зупинки конституційного процесу має інтегральний характер. Вона полягає у тому, що за роки після Революції Гідності відбулася повна втрата довіри громади до влади. В ситуації тотальної недовіри та заблокованого процесу дострокових перевиборів, щоб відновити таку довіру, будь-які спроби відновлення конституційного процесу будуть або нелегітимними, або недостатньо послідовними для того, щоб прийняти дійсно Нову Конституцію. Інакше кажучи, в умовах олігархічного консенсусу неможливо прийняти Конституцію, яка би базувалася на громадянському консенсусі. Тобто, без дострокових перевиборів та без хоча би позірної ліквідації олігархічного консенсусу, Нова Конституція в принципі неможлива. Хоча, звичайно, при цьому можливе відновлення фейкового конституційного процесу, який може призвести до чергових фейкових змін Конституції чи взагалі до фейкової Конституції.

Четверта причина зупинки конституційного процесу – низька соціальна енергетика (громадська активність) правових експертів, що залишаються на позиції громади і не продалися олігархам та провладним політикам, але які беруть участь в офіційному конституційному процесі. Тобто олігархічній владі вдалося залучити до фейкового конституційного процесу значну кількість правових експертів, які все ще вірять в ефективність офіційних змін до Конституції, і цим блокувати ініціативу правових експертів на позиції громади, що займаються неофіційною конституційною реформою.

П'ята причина зупинки конституційного процесу торкається штучного гальмування альтернативного процесу – так званої Народної Конституції. Тут ситуація дуже прикра – цей альтернативний процес або був використаний для піару нових політичних сил, які, використавши його на початковому етапі, перестали ним цікавитися, або для просування проєктів грантоїдських організацій, які прив'язують цей процес до західних норм та стандартів, що саме по собі непогано для стартових позицій, але дуже заважає конституційним інноваціям надалі. Крім того, в громадянській конституційній рух проникають безліч фриків, які обезсмищують цей процес своїм ідеями та дезорганізацією.

Для розблокування конституційного процесу потрібно декілька кроків, кожен з яких потребує окремих інтелектуальних та організаційних зусиль.

1. Усвідомлення українською громадою двох найважливіших обставин: 1) суб'єктом конституційного процесу, як мінімум, на етапі розробки, має бути громада, а не правлячий клас; 2) Нам потрібна Нова Конституція з описом нової моделі співжиття українців, а не редакція старої Конституції.

2. Повне блокування спроб олігархічної влади протягти особливий статус окупованих територій України в Конституцію чи здійснити інші поступки всередині Мінського процесу на рівні Конституції. Конституційний суверенітет українська громада має відстояти навіть в умовах часткової втрати територіального суверенітету.

3. Відновлення довіри громади до влади, позачергові перевибори

Президента та Парламенту, руйнування олігархічного консенсусу та відновлення солідарності як головна політична передумова конституційного процесу.

4. Перетягування громадою на свій бік у процес Народної Конституції всіх правових експертів на боці громади, які досі мають ілюзії щодо ефективності офіційного конституційного процесу.

5. Введення інтелектуального та соціального цензу для досягнення змістовності та організованості громадського конституційного процесу. Змістовними учасниками громадського процесу мають стати лише ті громадські експерти, які протягом багатьох років підтвердили свою громадську, незалежну від української влади та від західних грантодавців позицію щодо Конституції у вигляді публікацій, організаційних дій щодо Конституції та підтримки громадських правових ініціатив. Соціальний ценз означає, що позиція кожного з суб'єктів громадського конституційного процесу повинна мати широку громадську підтримку, а не базуватися на формальній належності до якоїсь організації. Такий соціальний ценз означатиме можливість досягнення організованості не на індивідуальному рівні, а на рівні самих кооптованих організацій чи громадських рухів, що стоять за такими учасниками.

Нам потрібна повністю Нова Конституція, а не латання дірок в старій. Нам потрібен конституційний процес від громади, а не від жадібного та схильного до соціального садизму правлячого класу.

Громада не вірить владі, яка упосліджує громаду. В такій ситуації конституційний процес практично неможливий. Мерзотники і слизняки не творять хороших конституцій.

Відтак хороші конституції виникають в середовищі гідних людей, в атмосфері довіри та солідарності, в спрямуванні на власноруч винайдені інновації, в орієнтації на майбутні світові перспективи та нові моделі співжиття українців.

Тільки в тому середовищі, де досягають цих умов роботи, може виникнути хороша
Нова
Конституція
(<http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5955cdd077b4f/>). – 2017. – 30.06).

***

Блог на сайті «Минфин»

Про автора: Александр Охрименко, економіст

Вы еще не поняли, почему у нас такие дорогие лекарства?

Тут один из блогеров Фейсбука написал «фармацевтическая мафия». Может это и эмоционально, но в точку. Ибо по-другому сложно поднять, что происходит на нашем рынке лекарств в последнее время. Производство лекарств растет, но и цены растут. При этом постоянно слышим разговоры о реформах, и о том, что завтра в Украине будет, как в ЕС. Но что-то все никак не получается.

Нет ничего удивительного в том, что те, кто больше всего в Украине рассказывают о евроинтеграции и реформах, на практике оказываются обычными «украинскими бизнесменами», и всегда придерживаются правила: «в бардаке можно заработать больше». Может потому власть, которая обещает

нам, что будет как в ЕС, этот бардак постоянно поддерживает и развивает?

В украинских СМИ можно прочитать о народном депутате Украины от блока Петра Порошенко Глебе Загорие, который по совместительству является владельцем крупнейшей фармацевтической компании «Дарница». В этом нет ничего удивительного, что человек большого бизнеса стал народным депутатом, чтобы помогать Украине делать реформы и двигаться в ЕС. Тем более что членство Украины в ЕС близко, как никогда, об этом восторженно любят говорить украинцам наш Президент и наши народные депутаты, по совместительству олигархи украинской закваски.

Но, право же, реформы, нацеленные на приближение к ЕС, которые проводят наши реформаторы, очень странные. Вот и сейчас в отдельных украинских СМИ можно найти информацию о том, что народный депутат Глеб Загорий взял под контроль аптечную сеть «Аптека 03». Это хорошо, когда идет интеграция производителей лекарств и торговли. Европейская модель работы экономики. Но у блогера Фейсбука Максим Кирилюк написано, «что после того, как аптечную сеть приобрел Глеб Загорий, его «доверенные лица» вошли в состав акционеров «ТВА-Групп». Это существенно повлияло на ассортимент «Аптеки 03»: там значительно увеличилось присутствие лекарств, выпущенных фармацевтической фирмой «Дарница». Есть и еще один аспект: как сообщают наши источники, отныне на полках сети «Аптека 03» можно найти намного большие партии препаратов, чем указаны в документах при поставке. Работает это так: в аптечную сеть завозится партия препарата, пользующегося повышенным спросом. Например, «Цитрамона». Производитель – конечно же, «Дарница». При этом, в накладных указывается количество товара в два раза меньше, чем на самом деле поставляется в аптеку. В итоге половина партии остается «в тени». Отсюда – увеличенная прибыль и меньшие суммы налогов, которые платит фармкомпания «Дарница». Это функция налоговой и других контролирующих органов пресекать такого рода незаконные операции и не давать возможность наживаться на людях, которые нуждаются в лекарствах. Хотелось бы верить, что наши контролирующие органы, которые, как известно, уже работают как в ЕС, проверяют эту информацию о «Дарнице» и аптечной сети «Аптека 03», и, возможно, нет никакого уклонения от уплаты налогов и заработка на украинцах. Или все же есть? Может поэтому и цены на лекарства в Украине постоянно бьют рекорды за рекордами, и это не какие-то элитные дорогостоящие лекарства, а обычные лекарства, типа «Цитрамона». Если исходить из экономической логики, то интеграция производителя лекарство «Дарница» и аптечной сети «Аптека 03» должна была бы привести к снижению цены на лекарства, которые производятся в Украине. В этом и заключается логика и здравый смысл интеграции производства и торговли. Но у нас явно экономическая логика работает в другом направлении, и все превращается в банальное зарабатывание денег за счет украинцев. Молодцы. Говорят о борьбе с «теневой экономикой», принимают «Стратегии развития Украины», даже заявку в члены ЕС уже почти написали, и тут же все делаем, чтобы заработать денег в «мутной водичке», когда можно все нарушать, если много говорить о реформах.

Есть еще интересная информация о бизнесе наших народных депутатов реформаторов. Согласно информации блогера Максима Кирилюка, и это

подтверждается информацией с сайта «Украинские международные новости», что Загорий имеет отношение к ООО «Фрам Ко». Эта компания является активным поставщиком лекарств в медучреждения столицы и других областных центров Украины. Если верить словам блогера Максима Кирилюка «адрес предприятия ООО «Фрам Ко совпадает с тем, на который ранее было зарегистрировано ООО «Фра-М», основанное выходцем из Донецка Сергеем Ходосом. Благодаря донецкой регистрации и близости к «Партии Регионов», компания умудрялась выигрывать многомиллионные тендеры во времена Виктора Януковича. Так, в 2012 «Фра-М» получило от Минздрава почти 36 млн. грн., а год спустя выиграло торгов на целых 130 млн. Используя каналы сбыта ООО «Фра-М» поставляет фармацевтическую продукцию на оккупированную территорию – в так называемые «ЛНР» и «ДНР».

Но, что тут сказать, бизнес есть бизнес. «Откаты и заносы» были основой экономики Януковича, и ничего не поменялось после бегства Януковича с Украины. Немного поменялась крыша. Теперь уже не модно быть депутатом от партии Регионов, зато модно быть депутатом от блока Петра Порошенко. Тем более что Порошенко, это же не «злочинна влада» Януковича, а великий реформатор, и вообще человек, который ведет Украину в ЕС, а помогают ему его депутаты. При этом помогают так хорошо, что скоро цены на лекарства в Украине будут как в ЕС, а вот зарплаты будут как в Африке. Или это уже есть. При этом никого не смущает, что фактически идет разворовывание денег из госбюджета Украины, как при Януковиче, остались «схемы и откаты», как при Януковиче, и даже «бизнес связи» с ОРДЛО не считается финансированием сепаратистов, это просто «бизнес на крови украинских людей». Воистину, в интересной стране мы живем, когда можно «заработать миллиарды», но для этого нужно правильно выбирать фракции в Верховной Раде.

Посмотрим на дальнейшее развитие событий вокруг фармацевтического гиганта «Дарница» и его владельца Глеба Загория. Хотя настораживает тот факт, что уважаемое укрСМИ РБК-Украина написало: «Загорий тесно общается не только с самим Юрием Витальевичем, но и с его женой, заместителем главы фракции БПП Ириной Луценко. И даже помог чете выпутаться из скандала, купив недвижимость, которая была ранее записана на пожилого бухгалтера семьи Луценко.» Что называется, кто контролирует, тот и «зарабатывает».

Может поэтому, мы постоянно слышим разговоры о реформах, о евроинтеграции о будущем членстве Украины в ЕС? Разговоры о том, что завтра будет лучше, чем сегодня, любимая тема наших реформаторов. Но в действительности беспредел, воровство денег из госбюджета, уклонение от уплаты налогов было и остается реалиями нашей жизни. Поэтому, когда украинцы заходят в аптеку и возмущаются, что так высоки цены на лекарства украинского производства, они явно не правы. В Украине высокие стандарты европейских реформ, которые проводит украинская власть и такие народные депутаты как Глеб Загорий, и украинцы должны быть горды и радоваться, что теперь они получили возможность платить дорого за лекарства для того, чтобы их любимые реформаторы могли заработать в этом бардаке очередной миллиард. Членство Украины в ЕС близко, наши реформаторы своего добьются! (<http://minfin.com.ua/blogs/okhrimenko/110191/>). — 2017. – 04.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Віктор Круглов, генеральний директор видавництва «Ранок»

Менше балів для освіти – менше шансів для життя

Минулої осені загинула дитина мого друга, якій лікарі-недоспеціалісти поставили неправильний діагноз. Коли з'ясували причину хвороби – було вже запізно.

На початку року Сирія, Ліван, Ірак та Палестина, що традиційно відправляли студентів-медиків на навчання в Україну, відмовилися визнавати українські дипломи. Після цього Міністерство охорони здоров'я та Міністерство освіти України встановили мінімальний поріг на усі медичні спеціальності на рівні не нижче 150 балів з кожного предмету. Якщо грубо порівняти з «радянською» шкалою оцінок, абітурієнтам-трієчникам заборонили вступати на медичні спеціальності.

Але в справу долучилися нардепи. Вони звернулися до уряду на захист прав неуків, перепрошую, як сказано в зверненні «наших випускників і медичних університетів». І з часом Ольга Богомолець звітувала про перемогу – скасування мінімальних 150 балів ЗНО.

Давайте розглянемо цю перемогу з юридичної точки зору. Дійсно, не можна змінювати правила вступу до ВНЗ під час вступної кампанії. Позов до суду виграв би будь-який абітурієнт. Але це чомусь не стало основним аргументом піклувальників про недовчених випускників. Заступники абітурієнтів-трієчників переймаються, що багато хто буде «необґрунтовано» позбавлений «доступу до вищої медичної освіти». Тобто якщо ти не знаєш хімію, біологію, українську мову на 150 балів – ти необґрунтовано позбавлений права на навчання? А може, треба майбутньому студентові рік-два попрацювати в лікарні санітаром і довчити предмет? Зараз таких можливостей вистачає – з безкоштовними інтернет-курсами включно.

Насправді підписантів петиції до Гройсмана більше турбує значне скорочення кількості контрактних студентів і, «відповідно, позабюджетних надходжень до медичних університетів». Тобто відкрито і вголос пояснюється: дайте можливість неукам платити за контрактом! Для того, щоб не зменшити «кількості викладачів медичних університетів» та забезпечити грошові надходження для «побутових потреб студентства».

Я за закон та виконання формальних правил усіма, в тому числі й урядовцями. Тому якщо рішення незаконне, його треба скасовувати. Усі повинні мати право стати студентами. Та чи всі повинні вступати до вишів? Навіть ті, хто не має бажання або здібностей вивчити предмет? Навіщо нам «недоспеціалісти»?

Тому я пропоную в наступному році встановити мінімальний прохідний бал на рівні 170 балів. І це стосується усіх ВНЗ, а медичного особливо. Тому що шанс на освіту для неуків позбавляє шансів на життя їх пацієнтів (https://lb.ua/blog/victor_kruglov/370171_menshe_baliv_osviti-menshe_shansiv.html). – 2017. – 27.06).

Блог на сайті «Lv.ua»**Про автора:** Андрій Осіпов, експерт Інституту політичної освіти***Закон “Савченко” виявився кращим за саму Савченко та інших нардепів***

Як відомо, 18 травня Верховна Рада України скасувала так званий Закон Савченко. Протягом 2016-2017 років цей закон активно критикували посадовці органів прокуратури та МВС. Основним аргументом слугувала статистика злочинів, що вчинені особами, які змогли достроково вийти на свободу завдяки зарахуванню строку попереднього ув'язнення в слідчому ізоляторі у подвійному розмірі до строку позбавлення волі. Для того, аби залякати суспільство та “натиснути” на парламент, чиновниками правоохоронних органів використовувались приклади насильницьких злочинів та жахливих випадків. В численних брифінгах, конференціях, круглих столах та ток-шоу лунали гнівні вимоги скасувати Закон Савченко. Цілком прогнозовано, що народні депутати України без особливих вагань проголосували за скасування ухваленого закону. Навіть Надія Савченко із каяттям сказала, що не розібралась, не подумала, одним словом, шкодує про свою ініціативу.

Однак, я вважаю, що це ніщо інше, як велика маніпуляція думкою суспільства. Давайте розберемось. Суть законодавчих змін була дуже простою – зараховувати один день в СІЗО за два дні позбавлення волі. В силу презумпції невинуватості, допоки вину особи не доведено вироком суду, така особа вважається невинуватою. Існує обов'язок правоохоронної та судової системи провести належне розслідування та справедливий судовий розгляд. Причому такі процедури повинні бути проведені у розумний строк і бажано якомога швидше. В результаті розгляду має з'явитись законний і обґрунтований вирок, яким буде виправдано або засуджено людину. Тому, оскільки тривалість досудового слідства та суду – це зобов'язання держави, відтак обвинувачений та підсудний не мають страждати від тривалої бездіяльності слідчих, прокурорів та суддів.

Згідно із ст. 219 Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування повинно бути закінчено протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину. Строк досудового розслідування може бути продовжений. При цьому загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:

- двох місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;
- шести місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості;
- дванадцяти місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Заради справедливості варто нагадати, що проблеми із необґрунтованим триманням осіб під вартою існували і існують досі. Тримання під вартою є найсуворішим заходом забезпечення процесуальних обов'язків підозрюваного і обвинуваченого. У слідчих існує практика звертатись до суду із поданнями про

обрання найтяжчого запобіжного заходу – тримання під вартою. Аби весь тягар обрання інших, більш м'яких заходів перекласти на суд. Тому доволі поширеними є рішення про взяття під варту. Часто люди проводять у СІЗО до двох років і більше.

Особи, які перебували в слідчих ізоляторах нерідко нарікали, що воліють отримати присуд і перебувати у в'язниці, ніж довгими місцями чекати в складних умовах попереднього ув'язнення. Адже відбування покарання у більшості колоній за своїми умовами є кращим, ніж у переповненій замкненій камері СІЗО. Також варто звернути увагу і на особливий психологічний момент таких процедур. Попереднє ув'язнення використовувалось для того аби зламати людину, підірвати її віру, потягнути час і “підшукати” доказів вини. Так само і судді, коли бачили, що особа тримається під вартою переважно виносили вироки про позбавлення волі. Виникав люнцюг подій дивної корпоративної солідарності прокурорсько-судових органів.

Отже, з'явився закон, який був стимулом для органів влади, щоб спонукати швидше розслідувати справи. Також цей закон став певною компенсацією для величезної кількості в'язнів, які провели тривалі періоди в слідчих ізоляторах.

Давайте подивимось на аргументи правоохоронців.

“Закон Савченко випускає на волю злочинців”. Це маніпуляція. Цей закон лише скорочує частину строку позбавлення волі. Засуджені особи усе одно вийшли б на волю. Просто це сталось раніше. Уявіть якби злочин було розслідувано за встановлені два місяці, то для особи, яка отримала покарання у вигляді позбавлення волі два місяці в СІЗО зарахувались би як 4 місяці позбавлення волі. Як на мене, нічого страшного, адже цих два місці під вартою знаходилась з юридичної точки зору невинна особа.

“Закон Савченко призвів до страшних злочинів”. Це маніпуляція. Сам по собі закон є правильним і не може ставати причиною злочинів. Злочини вчиняють конкретні особи. При цьому повторюваність злочинів у 2015-2017 роках не відрізняється від статистики попередніх років. Невже для Міністра внутрішніх справ є бажаним, щоб особа, яка вийшла з в'язниці вчинила новий злочин в іншому періоді. Воістину, політик думає лише про наступні вибори, а не про суспільні відносини.

“Закон Савченко зруйнував роботу слідчих і судів”. Це також маніпуляція. Задача кримінального судочинства не засадити на багато років злочинця, а винести справедливий вирок. При цьому тривалість досудового розслідування не повинна призводити до необґрунтованих обмежень прав осіб, які підозрюються чи обвинувачуються в вчиненні злочину. Можна подумати, що хтось зі слідчих чи суддів особливо засмутився, що засуджений вийшов на волю на кілька років раніше.

У поліції є ще ціла низка аргументів проти Закону Савченко. Але усі вони так само дивно звучать від представників правоохоронної системи. Правоохоронна система має в своїй основі охорону прав особи, а не каральні функції. Хтось задавався питанням чия робота призвела до того, що перебування підозрюваного (обвинуваченого) в СІЗО тривало, замість відведених кількох місяців, тривало 2-3 роки? Чи було взагалі перебування цієї особи під вартою виправданим? Чому не було обрано домашнього арешту, поруки чи застави? І в

цих патаннях давайте думати не про маньяків, що нам показало МВС, а про звичайних людей, вина яких ще не доведена. Система запобіжних заходів має суворо відповідати закону, а не тимчасовій емоційній доцільності. Бо те, що нам здається правильним під зовнішнім впливом зараз, за кілька місяців буде виглядати по-іншому. Можуть відкритися нові обставини чи маніпуляції. Чому ми думаємо про безликих жстоких злочинців і не уявляємо, що тиск правоохоронної системи може стосуватись кожного – нас особисто, наших близьких і знайомих?

Я розумію, що проблеми в системі боротьби із злочинністю в Україні тягнуться роками. Зараз їх така велика кількість, що спрогнозувати покращення ситуації доволі важко. Зростання кількості злочинів завжди обумовлено соціально-економічними, політичними та іншими факторами, за які Закон Савченко не може відповідати. Також варто вказати і на доволі незграбне проведення реформи органів поліції (міліції). Велика кількість професійних оперативників та слідчих залишили свою роботу, а відтак і зникли їх багаторічний досвід, методи роботи, агентурні мережі тощо.

Саме тому я вважаю, що усі прорахунки керівників правоохоронної системи намагаються заховати за критикою Закону Савченко. Суспільству розказали лякливі історії, показали картинки з місць злочинів. Потім українцям вказали в сторону парламенту, мовляв, люди, проблема там, це в усьому депутати винні. Кров та сльози потерпілих від злочинів було цинічно використано як беззаперечний аргумент політичної боротьби, маніпуляцій та брехні. Надя Савченко та її колеги по парламенту особливо не замислюючись та без обговорень скасували закон, який був корисним для суспільства. Ніхто з народних депутатів не зміг навести ґрунтовних мотивів свого голосування. Усі вони вибачались і раділи, що нарешті виправили помилки. Це було оприлюднено у ЗМІ. Отже, на думку влади, тепер народ може спати спокійно.

Ось так Закон Савченко виявився кращим за саму Надію Савченко. Маю сподівання, що поверхневність та недалекоглядність народних депутатів отримає в подальшому оцінку відповідних експертів. Також мені хотілось аби в парламенті були люди, які мають державницький погляд і не піддаються на елементарні провакації урядовців-маніпуляторів (https://lb.ua/blog/andriy_osipov/370279_zakon_savchenko_viyavivsyia_krashchim.html). – 2017. — 29.06).

***

Блог на сайті «Компании, банковские счета, сделки, налоги»

Про автора: В. Савчук, О. Мельник

Лібералізація трудової міграції

Стаття посвящена Закону України «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно устранения барьеров для привлечения иностранных инвестиций» № 2058-VIII от 23.05.2017, который вызвал значительный резонанс в обществе. Авторы рассматривают особые категории иностранцев, предусмотренные этим Законом, а также отдельные недостатки, содержащиеся в нем, по их мнению. В целом авторы оценивают

положення Закона як упрощаючі бюрократическі процедури при трудоустройстві іноземців в Україні і при отриманні ними вида на жительство. В заключення відзначається, що згаданий Закон принесе полегшення для іноземних інвесторів в зв'язі з такими спрощеннями.

Ще 28 квітня 2016 р. група народних депутатів на чолі з С. Кіралем зареєструвала у ВРУ законопроект №4541 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій (щодо скасування реєстрації іноземних інвестицій та внесення змін у правила працевлаштування та тимчасового проживання іноземців)» (далі – Законопроект або Закон).

Понад рік опрацювання, пройдене у жовтні 2016 р. перше читання, нова скорочена назва і включення до порядку денного для другого читання

більше 10 разів таки дали результат – 23 травня ц.р. парламент нарешті прийняв законопроект у другому читанні та в цілому.

Хоча прийнятий Закон все ще чекає на підпис Президента та офіційне оприлюднення, спробуємо розібратися, яким чином він змінює правовий

режим працевлаштування іноземних громадян та їх перебування на території України.

Дебюрократизація процедури

Завдяки прийнятому Закону, відтепер не буде необхідності з'ясовувати попит серед українських кандидатів на вакансію, що відкривається для експата. Це означає, що до подачі заяви на отримання дозволу звіт 3-пн подавати більше не потрібно. Крім того, не буде необхідності доводити, що ваш експат перебуває у здоровому психічному та наркологічному стані та не відбуває покарання за скоєні злочини – принизливі довідки МОЗ та довідку МВС про несудимість при отриманні як дозволу на працевлаштування, так і посвідки на тимчасове проживання подавати непотрібно. Скасовується також вимога подання засвідченого диплома експата з апостилом (крім випадків, коли майбутній працівник є випускником одного з топ-100 світових університетів).

До того ж, прийнятий Закон передбачає небачену раніше можливість – переводити експата на іншу посаду зі зміною її назви у дозволі та без необхідності отримання нового. Для цього досить буде звернутися до територіального підрозділу Державної служби зайнятості України (ДСЗ) із заявою та проектом нового трудового договору (контракту) чи додаткової угоди до попереднього. Більше того, Закон дозволяє будь-якому іноземному працівникові до 60 календарних днів протягом року суміщати посаду тимчасово відсутнього працівника.

Особливі категорії іноземців

«Усі тварини рівні, але деякі рівніші за інших», – ця орвеллівська цитата успішно втілена у Законі, який виділяє ряд особливих категорій іноземних працівників, працевлаштування яких буде ще більш спрощеним. Зокрема, особливі преференції отримають:

- високооплачувані професіонали (із зарплатою понад 50 МЗП, що наразі складає 160 тис. грн);
- засновники/учасники, а також, що важливо, кінцеві бенефіціари (контролери) українських компаній;

- випускники топ-100 університетів світу;
- іноземці, основним посадовим обов'язком яких є створення об'єктів авторського права;
- ІТ-спеціалісти, які працюють в українських компаніях, що займаються комп'ютерним програмуванням як основним видом діяльності за КВЕД.

Першою і чи не головною перевагою особливих категорій є строк дії дозволу на працевлаштування (а відповідно, і посвідки на тимчасове проживання), який сягатиме 3 років. При цьому роботодавець вправі визначати будь-який строк до 3 років включно, а ДСЗ не матиме права цей строк зменшити.

Другою суттєвою перевагою є незастосування до особливих категорій вимог щодо розміру мінімальної зарплати іноземця, які відтепер застосовуватимуться до інших іноземних працівників, про що мова йтиме нижче. Ще один бонус, який стосується лише високооплачуваних професіоналів – право працювати за сумісництвом без окремого дозволу.

Скористатися преференціями можна, подавши додаткові документи, а саме: для працевлаштування «творчих» іноземців – нотаріально засвідчені копії документів, що ідентифікують об'єкт авторського чи суміжних прав та засвідчують це право; для працевлаштування випускників топ-100 університетів світу – копію диплому, нострифікованого в Україні (що значно ускладнює цю опцію у порівнянні з проставленням апостиллю, як це працює сьогодні).

Компанії, які отримуватимуть дозвіл на працевлаштування для своїх засновників/учасників чи кінцевих бенефіціарів, а також для ІТ-спеціалістів, додаткові документи не подаватимуть. Наявність відповідної інформації у ЄДР (про склад учасників – для засновників/учасників та бенефіціарів та про основний вид діяльності – для ІТ-спеціалістів) ДСЗ перевірятиме самостійно. Для високооплачуваних професіоналів додаткових документів також не передбачено – достатньо, щоб сума зарплати у трудовому договорі відповідала встановленому розміру.

Крім того, Закон врегулює те, що у західних юрисдикціях прийнято називати *secondment* – внутрішньогрупові переміщення працівників із країни в країну. Такі іноземні працівники називатимуться «відрядженими», а їх працевлаштування здійснюватиметься на основі договору, укладеного між українською та закордонною компаніями. Дозвіл на працевлаштування та посвідка на тимчасове проживання видаватимуться для таких працівників на строк до 3 років. Однак інші переваги особливих категорій (наприклад, відсутність встановленого розміру мінімальної заробітної плати) до них не застосовуватимуться.

Краплинка «зради»

Закон вводить особливий розмір мінімальної заробітної плати для іноземних працівників, якого раніше не було. Громадські, благодійні організації чи навчальні заклади, які наймають іноземців, мають бути готові платити їм не менше 5 МЗП, тобто 16 тис. грн.

Усі інші роботодавці повинні платити мінімум удвічі більше – 10 МЗП, тобто 32 тис. грн. Як ми вже зазначали, ці вимоги не застосовуються до

«особливих категорій», описаних вище.

Законом також вводиться плата за продовження дозволу у розмірі, аналогічному платі за його видачу. До речі, плата за видачу чи продовження дозволу відтепер залежить від його строку та становитиме:

- для дозволів на строк до 6 місяців – 2 прожиткових мінімуми станом на 1 січня року, в якому роботодавцем подано відповідні документи (тобто 3200 грн);
- для дозволів строком від 6 місяців до 1 року включно – 4 прожиткових мінімуми (тобто 6400 грн);
- для дозволів строком від 1 до 3 років – 6 прожиткових мінімумів (тобто 9600 грн).

Полегшення для іноземних інвесторів

Іноземні інвестори, які прямо чи опосередковано (через підконтрольні їм юридичні особи) зробили внесок у статутний капітал української компанії на суму не менше 100 тис. євро за офіційним курсом НБУ, матимуть право на отримання посвідки на тимчасове проживання без необхідності працевлаштування. При цьому внесок у статутний капітал може бути здійснено як у грошовій, так і у майновій формі. Посвідка для таких іноземців видаватиметься строком на 2 роки із можливістю подальших продовжень.

Отже, прийнятий Закон хоч і не спрощує правила працевлаштування іноземців до максимально можливого рівня, однак точно спростить життя бізнесу, зменшуючи кількість документів, які треба зібрати для працевлаштування експата в Україні. Визначені Законом особливі категорії громадян окреслюють пріоритети держави, яка очікує напливу високооплачуваних топ-менеджерів, іноземних інвесторів та ІТ-фахівців. Залишається сподіватися, що пріоритети виставлені правильно, а практика реалізації Закону не поховає прогресивні ідеї, закладені у його тексті (<http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=2476>). – 2017. – 28.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Андрій Левус, голова підкомітету держбезпеки Комітету ВРУ з питань національної безпеки і оборони

V-та стаття Конституції фундамент V-тої Республіки

Коли вщухли офіційні промови та "експертний балаган", скажу кілька слів про Конституцію.

V-та стаття Конституції фундамент V-тої Республіки

Українська революція 2013-2014 років стала першим кроком у процесі дорослішання нації. Передовсім вона є виявом цивілізаційного зростання України, а не просто боротьбою за Європейський вибір чи проти бандитської проросійської влади. Адже центральною ідеєю революції є тема Гідності - світогляд нації вільних людей - дорослого, самоусвідомленого активного суспільства, яке дозріло до суверенного справедливого життя.

Ідея Гідності є втіленням головного коду нашої ідентичності - волі. Ця ідея відрізняє нас від рабсько-деспотичного світогляду, який завжди був панівним у

Москві. І старокиївські віча, і козацька республіка, і визвольні змагання 20 століття базувались на основі тези, чітко окресленої ОУН - «Воля народам і людині». Саме ця ідея так злить Москву, саме вона є невтомним енергетичним двигуном нації, завдяки якому ми упродовж століть поневолення зберегли прагнення до державного життя.

Ідея республіки (*res publica* - справа громади) як об'єднання вільних громадян є основою нашого державотворення. Вільні українці завжди так формували власну державу - від вічевого народовладдя княжих часів до Майдану, який, власне, і є модерним виявом того духу солідарності і самоорганізації вільних людей.

Визвольні змагання українців за власну державу завжди були тісно пов'язані із прагненням справедливого ладу. Ладу, в якому гарантований вільний розвиток особистості, а влада знаходиться у руках громадян.

Усвідомлення вільними громадянами себе єдиним народом є базовою світоглядною основою поняття суверенітету. Суверенітет означає верховенство, панування, а народний суверенітет - це панування народу у власній державі. Коли ж ми говоримо про державний суверенітет, то це ще й сформована воля народу, його голос і права, інтереси у глобальній політиці.

Сучасна Україна позбавлена усіх цих ознак. Проголошення незалежності 26 років тому не зробило українців автоматично вільними. Ми законсервували рабський стан, і революції, які відбувалися в Україні, є свідченням того, що населення не хоче миритися з існуючим станом речей. Тому суверенітет - це вияв голосу вільної нації, який нам потрібно ще відродити. І це зможе зробити республіка як традиційний інструмент нашого національного життя.

Україна переживає епоху трансформації. Я маю на увазі не «реформи», а більш глибокі зміни. Олігархічно-постсовкова система вичерпала себе. Саме тому і відбувся перший етап революції. Громадяни дозріли до стратегічних змін, до вольностей, до гідності, до суверенітету. Ці зміни є неминучими. І головним нашим завданням є їх підтримка та інституалізація.

Потрібно чесно визнати - ми живемо в олігархічній республіці, яка замінила колоніальну «соціалістичну» республіку, а до цього: козацьку, визвольних змагань ХХ століття та інші прояви державності. Передчуттям нової «V республіки» була Революція Гідності, українці зрозуміли, що потребують повного перезавантаження, нового суспільного договору, нових правил гри. Очевидно, що все це можливо у межах конституційного процесу, тому Нова Конституція - логічне продовження Революції Гідності. Це оформлення цивілізаційного переходу від постколоніального, олігархічного утворення до нового ладу. Ладу, у якому відповідно до V статті діючої Конституції України державним устроєм є республіка, а єдиними носієм суверенітету та джерелом влади в Україні є народ.

Діюча Конституція була народжена як консенсус між олігархічними кланами та номенклатурною совковою верхівкою. Вона відіграла певну позитивну роль у становленні держави, але стара система не була демонтована і тяжіє до узурпації влади. Яскравим виявом цього був режим Януковича.

Цивілізаційна трансформація українців, виражена Майданом, викликала логічну протидію Кремля. Адже успішна та сильна Україна - це останній цвях у

труну проекту «русского міра» - покруча імперськості, олігархії та совдепії. Без України у вигляді колонії Росія як імперія, приречена. Більше того, зв'язки, які історично склались між Україною та РФ (історичні, родинні, культурні) будуть працювати в режимі реверсу, постачаючи поневоленим Кремлем народам ідеї волі, гідності та суверенітету. Тому агресія Путіна - це оборонна війна. Виграти війну можна лише на рівні концепцій, шляхом актуалізації традиційного світогляду волі та солідарності. Цей світогляд має бути втілений у новій Конституції, а на рівні політичного та економічного життя має відбутися відсторонення олігархів, колаборантів та совків від влади.

Лише мобілізована Україна, що повно дихає на вільні груди, може протидіяти та перемогти імперсько-деспотичну Москву. Олігархічно-совкова законсервована система, яка є породженням Москви в Україні, не здатна їй протистояти, оскільки є її невід'ємним елементом. Україна, вільна від олігархічного ярма, від бюрократично-совкових елементів, від неприроднього адміністративно-територіального поділу і удільних князів, Україна, яка стане республікою - спільною справою громадян - зможе дати адекватну відповідь агресії.

Більше того, на мою думку, боротьба з агресором має розпочинатися на внутрішньому фронті. Якщо знищимо олігархат, агентуру та саботажників, то звільнення окупованих територій відбудеться значно швидше.

Для того, щоб цей етап Революції відбувся без внутрішніх потрясінь та громадянських конфліктів, необхідним є спрямування його у межі конституційного процесу. Не формально-експертно-кабінетного, а громадянського. Тиск громадян із вимогою нових правил гри, нового суспільного договору, повного перезавантаження системи має стати критичним і спонукати владу на цей крок.

Я не торкаюсь самого змісту Конституції, державного устрою, повноважень тощо. Яким має бути новий Основний Закон ще буде обговорюватися і, насамперед, свої пропозиції мають надати конституціоналісти та моральні авторитети. Головне, що має бути у новій Конституції - це республіканська суть, елементи прямого народовладдя, громадянський контроль, чіткий поділ повноважень, новий територіально-адміністративний лад. Також важливо, щоб процес творення Нової Конституції був не імітаційний, а реальний та живий.

Саме конституційний процес здатний захистити нас від деструктиву та загроз державності. Незадоволення громадян росте і Кремль намагається перетворити його в бунт та руїну, наслідком цього може стати реванш та окупація. Нова Конституція - це шлях до порозуміння і консенсусу, це енергія змін та єдності.

Влада і власність - ключові питання державотворення. Якщо ми зможемо вирішити їх на рівні Основного закону - ми перезавантажимо владу без чергових виборів, на яких знову олігархи будуть намагатися купити голоси громадян. Замовчування ключових питань лише накопичує негативну енергію в суспільстві та створює можливості для кремлівських провокацій.

Завершити хочу цитуванням V основної статті Конституції - «Україна є республікою. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи

місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу».

Це генеральна модерна національна ідея, це пролог великої суспільної трансформації від олігархічного совка до «V української республіки», це напрямок для наступного етапу Революції Гідності (https://censor.net.ua/blogs/6388/vta_stattya_konstytutsiyi_fundament_vtoyi_respubliki). – 2017. – 29.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олександр Яворський, директор Департаменту конкурентоспроможності бізнесу та регуляторної політики Федерації роботодавців України

Інспектори праці – передача повноважень громадам чи знову видаємо ліцензію на полювання за бізнесом?

Нещодавно завершилась 106-а Сесія Міжнародної Конференції праці - головний форум трипартизму, який щороку відбувається у місті Женева. Головна тема цього року - розвиток «зеленої економіки» та її вплив на робочі місця.

Серед важливих для роботодавців, профспілок та урядів тем, що дискутувались на Сесії, стан виконання в Україні конвенцій Міжнародної організації праці також потрапив у фокус обговорення.

МОП - організація демократична, тому викласти позицію була надана можливість і представникам Мінсоцполітики України, і представникам Федерації роботодавців України і українським профспілкам. Наданою можливістю і скористався автор цього тексту.

Можливо тут в Україні це сьогодні дивно, але головним питанням, яке МОП визначила як проблему застосування імплементації в Україні Конвенцій № 81 «Про інспекцію праці у промисловості й торгівлі» та № 129 «Про інспекцію праці в сільському господарстві»...був мораторій на перевірки інспекції праці...який вже не діє у 2017 році.

На диво, доповідь представника МОП щодо мораторію на перевірки інспекції праці в Україні викликала жваву дискусію серед учасників засідання Комітету із запровадження міжнародних стандартів у сфері праці.

Понад 20 виступаючих з різних країн наголосили на необхідності скасування мораторію. Не впевнений, що абсолютно всі із виступаючих представників різних континентів уявляли в деталях як в Україні організована робота інспекції праці. Проте демократія є демократія - всі бажаючі могли висловитись.

Представник українського Мінсоцполітики відрепортував про успішне перезавантаження Держпраці, децентралізацію повноважень, наявність інституційної основи для реалізації згаданих Конвенцій МОП.

Профспілки прогнозовано наголосили на необхідності посилення захисту прав трудящих і неприпустимості жодних мораторії на перевірки. І навіть

закликали МОП вжити певних заходів щодо гальмування депутатських ініціатив, які вже розглядаються в парламенті з цього питання. Мають право на позицію...

На цьому фоні застереження українських роботодавців щодо порушення Україною норм Конвенції МОП № 81 і № 129 при прийнятті останніх змін до національного законодавства виглядали радикально. Основний доповідач від Міжнародної організації роботодавців також окремо виділив позицію Федерації роботодавців, представляючи звіт стосовно українського кейсу.

В чому ж проблема, чому українські роботодавці винесли проблемні питання роботи інспекції праці аж на рівень представницького форуму ООН.

Трохи свіжої історії.

Законом України № 1774 до відання виконавчих органів міських рад міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад віднесено повноваження у сфері контролю за дотриманням законодавства про працю та зайнятість населення. Уряд затвердив відповідний порядок.

Органам місцевого самоврядування надано право здійснювати перевірки всіх суб'єктів господарювання, які розташовані на території їх повноважень, та накладати штрафні санкції за порушення трудового законодавства.

Посадові особи органів місцевого самоврядування тепер наділені статусом інспекторів праці.

Варто нагадати - штраф за недопуск у будь-який час інспектора праці на підприємство - 9600 грн., неоформлені трудові відносини - 96 000 грн. за одного працівника!!!

Конвенція МОП № 81 визначає, що персонал інспекції складається з державних службовців.

А тепер увага - особи, що працюють у виконавчих органах міських рад та об'єднаних територіальних громадах, не є держслужбовцями!!!

Можна було списати на перехідний період в державному управлінні, децентралізація в пріоритетах Уряду і подібні цілком зрозумілі мотиви...Якби була відповідь на вічне питання «вам шашечки чи їхати?».

Вже згадані конвенції визначають, держава має гарантувати залучення до роботи інспекції належним чином кваліфікованих технічних експертів та спеціалістів, здійснювати відповідні заходи для забезпечення їх подальшого навчання в процесі роботи, здійснювати контроль за дотриманням ними встановлених державою правил.

Так, в Україні працює правильний корисний проект МОП «Зміцнення системи інспекції праці і механізмів соціального діалогу» щодо підвищення кваліфікації державних інспекторів праці. Ефект від таких заходів зазвичай позитивний і відчутний, але проявляється повною мірою у середньостроковій перспективі.

В реаліях України діяльність посадових осіб місцевого самоврядування, яких наділено повноваженнями інспекторів праці, не відповідає вимогам статей 6 та 7 Конвенції № 81.

В своїй діяльності посадові особи місцевого самоврядування є абсолютно непідконтрольними та непідзвітними центральним органам виконавчої влади.

Місцеві органи самоврядування не підпадають під координацію та

методологічне забезпечення Держпраці.

Про незалежність і неупередженість інспекторів годі згадувати - система «свій - чужий» досі успішно працює на багатьох територіях.

Відтак, будуть «правильні» роботодавці і ті, яких треба перевіряти. Притягти ж до відповідальності за неправомірні дії новоявлених інспекторів - цікавий виклик. Думаю буде багато колоритних судових кейсів.

І, звичайно, руйнуємо один з основних здобутків дерегуляції - уникнення дублювання функцій - на підприємство можуть прийти два інспектора - місцевий і від Держпраці - з одного і того ж питання.

Звичайно, Комітет 106-ї Сесії Конференції праці прийняв зважене рішення з українського кейсу, спрямувавши до Уряду низку питань і рекомендацій про розвиток діалогу з роботодавцями і профспілками, гарантування незалежності і незаангажованості інспекторів, продовження реалізації проектів технічної допомоги, і - куди ж без цього - утримуватись від мораторіїв на перевірки.

Проте питання - що очікувати бізнесу від «нових» інспекторів праці нікуди не зникло. Більше того, недавня історія кадрової політики в деяких інших органах контролю не забута - є ризики побачити серед «нових» місцевих інспекторів «старі добре знайомі» обличчя, які ще недавно приходили з «непристойними пропозиціями вирішити питання».

Тому набираємось терпіння і намагаємось виробити внутрішнє переконання, що історія не повинна повторюватись... (https://censor.net.ua/blogs/6415/nspektori_prats_peredacha_povnovajen_gromada_m_chi_znovu_vidamo_ltsenzyu_na_polyuvannya_za_bznesom).– 2017. – 03.07).

***

Блог на сайті «Обозреватель»

Про автора: Анна Мартиненко, адвокат, Адвокатська компанія Кравець і партнери, Ростислав Кравець, адвокат, старший партнер Адвокатська компанія Кравець і партнери

Судове очищення на фоні політичного популізму

Вже неодноразово Україна розплачувалась за своє недолуге законодавство у сфері судоустрою, а більше за його бездарне застосування підтвердженням чого можуть слугувати рішення Європейського суду з прав людини у справах Волков проти України, Куликов та інші проти України.

Вже декілька років триває чергова судова реформа, яка розпочалась власне із очищення судової влади в Україні, що стало одним з ключових лозунгів передвиборної компанії та є по сьогоднішній день улюбленою темою для популізму.

Всі хочуть справедливості, законності, щоб закон один для всіх, щоб ставлення однакове, щоб закон якісний, щоб знати як себе вести, однак всі хочуть це тільки по відношенню до когось, а не по відношенню до всіх, та не для того, об це стало монолітним принципом існування країни на століття.

Яскравим прикладом цього може бути процес "очищення" судової влади в Україні, який розпочався із прийняття в квітні 2014 року Закону України "Про відновлення довіри до судової влади в Україні".

На момент прийняття даного закону була чинна і ст. 19 Конституції України, яка передбачає, що органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, діяла і ст. 8 Конституції України, яка закріплює існування принципу верховенства права і вказує, що закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. До речі вони діють і зараз.

Варто звернути увагу, що відповідно до ст. 94 Конституції України закон підписує Голова Верховної Ради України і невідкладно направляє його Президенту України. Президент України протягом 15 днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

Закон України "Про відновлення довіри до судової влади в Україні" підписаний виконуючим обов'язків Президента України – Турчиновим О., однак згідно ст. 112 Конституції України виконуючий обов'язків може набути повноважень лише у випадку дострокового припинення повноважень Президента України.

Так, ст. 108 Конституції України передбачає, що повноваження Президента України припиняються достроково у разі: відставки; неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; усунення з поста в порядку імпічменту; смерті.

Жодна з обставин, які надають право виконуючому обов'язків Президента України підписувати закони, не настала у квітні 2014 року, коли було прийнято Закон України "Про відновлення довіри до судової влади в Україні", тому даний закон прийнятий не на основі Конституції України, оскільки підписаний особою, яка не набула повноважень на його підписання.

Отже, даний закон не може породжувати правові наслідки, бо прийнятий з порушенням визначеної процедури та підписаний не уповноваженою особою.

Поруч з цим суб'єкти владних повноважень і навіть члени так званої Громадської ради доброчесності "не помічають" даних порушень, мало того замість того, щоб викоренити наслідки, породжені цим законом, продовжують активно їх використовувати.

Так, вже не перший рік Вища рада юстиції (нині – Вища рада правосуддя) продовжує розглядати висновки та матеріали Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів судів загальної юрисдикції, яка була створена Законом України "Про відновлення довіри до судової влади в Україні".

Практикою Європейського суду з прав людини вже встановлювалось, що "судом" може бути названо й інший адміністративний орган, якщо в нього є наявність організованої процедури, наявність так званої "повної юрисдикції", обов'язковість рішення.

Тобто, як Тимчасову спеціальну комісію з перевірки суддів судів загальної юрисдикції, так і Вищу раду юстиції/правосуддя можна вважати судом, який також у відповідності до практики Європейського суду з прав людини має бути "створений на підставі закону", бо в протилежному випадку, незалежно від результатів розслідування даного органу, буде порушено основоположні права

людини. Визначні ст. 6 Конвенції – право на судовий захист.

Сьогодні ще й досі продовжують реформувати судову систему, вже більше року намагаються прийняти процесуальні кодекси, які були б пристосовані до "нової" системи судоустрою, вже скоро рік як відбувається добір до "нового" Верховного Суду, а от позитивний результат отримали, мабуть, тільки реформатори та органи контролю за суддями. Особливо з огляду на отриманні гранти, та встановлені заробітні плати, які виглядають як хабар для членів цих органів з єдиною метою – не помічати порушення, які є незручними для діючої влади.

Що ж маємо на разі від судової реформи – судовий збір, на який треба збирати роками, адвокатську монополію, шалені затримки з розгляду справ, бо судовий корпус "очистили", а новий тільки більш ніж через рік почали призначати, виконавчий збір за системою авансованого платежу і з невизначеним результатом.

Що матимемо в майбутньому від тої ж судової реформи – численні справи в Європейському суді з прав людини і, мабуть, ще одну судову реформу. І це в найкращому випадку. А скоріше всього досить скоро ми побачимо загони самооборони та суди, які не мають жодного відношення до судової системи і таку ж "виконавчу" службу. В кінці кінців є велика вірогідність того, що це призведе до розколу України на окремі держави, що, мабуть, і є головною метою діяльності сьогодньошньої влади.

Існує мудрість, що найбільше зло завжди прикривається благими намірами. Сьогоднішній популізм щодо проведення судової реформи з цинічним порушенням основоположного закону є мильною бульбашкою, яка гарно виглядає і дорого коштує, але в решті решт лопне, і варто вже відволіктись від її споглядання, щоб не опинитися в тоталітарній державі, яка збудована, тим, хто надув бульбашку.

Верховенство права не може будуватись на фальсифікаціях та намаганні змінити законодавство для себе і на певний час, результатом цього завжди є відсутність правового захисту та як наслідок будь-якого права окрім права сили в державі (<https://www.obozrevatel.com/politics/24035-sudove-ochischennya-na-foni-politichnogo-populizmu.htm>). – 2017. – 03.07).